

ਤੇਉ ਕਿਉ ਮਰਗਾਂ ਮਾਰੈ

ਭਾਬੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤਲਵਾੜਾ

੧੯ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਮਾਸ ਖਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਪਰਸਪਰ ਮਤ ਦਾ ਵਰਖਵਾਂ ਹੈ, ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ। ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਮਾਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਨਿਜੀ ਮੰਤਕ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵੀ ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਮੰਤਕ ਦੀ ਕਦਰ-ਕੀਮਤ ਤਾਂ ਅਵੱਸ਼ ਹੈ; ਪਰ ਤਾਂ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ‘ਗੁਰਮਤਿ’ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਸਲੇ ਸੰਬੰਧੀ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੈ ਇਕ ਮੁਸਤਨਿਦ (ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ) ਲਿਖਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਖ ਵਖ ਮਸਲਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸੇਧ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਸੰਬੰਧੀ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਸੋਮੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਪਲੱਬਧ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਤੇ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਮਸਲਾ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਸੋ, ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਮਸਲੇ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ, ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਸਪਰ ਮਤ-ਭੇਦ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੀ ਸਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਸੇ ਦਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਪਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ।

ਕੁਝ ਸਾਲ ਹੋਏ, ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਛਾਪਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਰਸਾਲੇ ‘ਸਿੱਖ ਗੀਵੀਊ’ ਵਿਚ ਮਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਚਰਚਾ ਛਿੜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਲਵਾੜਾ ਦੇ ਅਗਸਤ ੧੯੬੨ ਅਤੇ ਸਤੰਬਰ ੧੯੬੩ ਦੇ ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਦੋ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਛਪੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਨਾਲ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬਚੇ ਦਾ ਟੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਕਿਤਾਬਚੇ ਦੇ ਦੋ ਸੰਸਕਰਣ ‘ਸੂਰ’ ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪਵਾਏ ਗਏ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਆ ਰਹੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਟ੍ਰਸਟ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਟ੍ਰਸਟ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਲਾਗਤ-ਮਾੜ ਭੇਟਾ 'ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਤੱਕ ਪੁਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਰਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿਣ।

ਕਨਵੀਨਰ
ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟ੍ਰਸਟ

ਜਉ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਖੁਦਾਇ ਕਹਤ ਹਉ

ਤੁਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ?

ਭਾਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤਲਵਾੜਾ

ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟ੍ਰਸਟ
ਰਜਿ: ਦਫਤਰ—ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਟ੍ਰੈਸਟ ਵੱਲੋਂ
ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੯੫
ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਜਨਵਰੀ ੧੯੯੮
ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਜੂਨ ੨੦੦੧

ਮੁੱਲ : ੪-੦੦

ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ :

ਸਿੰਘ ਬੁਦਰਜ਼

- ਬੜਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
- S.C.O. 98, ਸਿਟੀ ਸੈਂਟਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟ੍ਰੈਸਟ
ਬੜਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪਿੰਟਰ :

ਪਿੰਟਰਵੈਲ, 146, ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਡੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਨਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਕਾ

੧. ਇਸ ਟੈਕਟ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਨਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਾਪ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ-ਪ੍ਰੈਮੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਹਰਲੋਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰੂਪ ਛਾਪਣ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰਬਲ ਮੰਗ ਆਈ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਵੀ ਪੰਥੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੨. ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਵੀਰ ਸ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਲਾ ਅਫਗਾਨਾ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਪੁਸਤਕ ਮਾਸੂ ਮਾਸੂ ਕਰਿ ਮੁਰਖ ਝਗੜੇ ਵਲ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਵਾਚਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦਿਸੀ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਧਿਸੀਆਂ ਪਿਟੀਆਂ ਦਕੀਆਨੂੰ ਦਲੀਲਾਂ ਹੀ ਦੁਹਰਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ ਪਰ ਭਾਵ-ਪੁਰਤ ਵਿਚਾਰ ਹੱਥਲੇ ਟੈਕਟ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਭਰਵੇਂ ਮੁਦੇ ਫਿਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

੩. ਵੀਰ ਕਾਲਾ ਅਫਗਾਨਾ ਜੀ ਦੀ ਉਪ੍ਰੇਕਤ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਸਾਂ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਰੁਧ ਰਜ ਕੇ ਭੜਾਸ ਕਢੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਦੇ ਚਸਕਾਲੂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਦੇਂ ਤਕੜੀ ਖਿੱਚ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀਰ ਮਾਸ ਖਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹਰ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਓਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮਿਲਦੀ ਦਿਸੇ।

੪. ਭਾਗ ਸਾਂ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਆਤਮ-ਤਲ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਮਾਣਿਆ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗੁਹਜ-ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਗੋਂ-ਰੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ-ਭਾਵ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੋਕਾਕਾਰ ਦੀ ਮੁਖਾਜ਼ੀ

ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਆਤਮ-ਪਰਚਾ ਪੈ ਜਾਣ ਸਦਕਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਲਈ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਸੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਕਰਨਾ-ਕਰਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰਸੇਹ ਹਿੱਸਕ ਕਰਮ ਹੈ! ਹਤਿਆ ਹੈ!! ਜੋਰ-ਜ਼਼ਲਮ ਹੈ!!!

ਸੋ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਦਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਭੈੜਾ ਨਾਲ ਸਿਖ-ਜਗਤ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਹੋਸਲਾ ਕੀਤਾ—ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਜੋਂ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੰਦਾ।

੫. ਜੇ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ-ਸੁਣ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਜੋਰ-ਜ਼਼ਲਮ ਕਰ ਕੇ ਹਤਿਆਰੇ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਆਸਰੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪਲ੍ਲੇ ਫੇਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਕੀਤੀ, ਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਸਫਲੀ ਹੋਈ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਣੇਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਭੈ-ਭਾਵਨੀ ਸਦਕਾ ‘ਗਲਵਢ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ’ ਦੇ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ, ਬਚ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਚਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਵਜੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਵੀਰ ਖਿੱਝ ਖਾ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੁਪ ਭੜਾਸ ਕਢਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਪੁਜਦੀ। ਭਲਾ, ਚੰਨ ਉਤੇ ਸੁਕਿਆਂ ਚੰਨ ਕਦੀ ਮੈਲਾ ਹੋਇਐ? ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਰਸੀਆ ਹੋਰੇਕ ਗੁਰਸਿਖ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਪਰਖ-ਨਿਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

੬. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਉਮਰ-ਕੈਦ ਭੋਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿਲ-ਹਿਲਾਉਂਤ ਸੀਰੇ ਸਹਿ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਪੂਰਨ ਦਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਖਾਲਸਈ ਸੂਰਮਗਤੀ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਧੀਨ, ਮਾਸੂਮ ਪਸੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਉਤੇ ਸ਼ਸਤਰ-ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ-ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਵਿਚਗਦਿਆਂ ਆਤਮ-ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਉਗਮਦੀ ਹੈ।

ਵਿਵਾਦ-ਗ੍ਰਸਤ ਮਸਲਾ

ਵਿਵਾਦ-ਗ੍ਰਸਤ ਮਸਲਾ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਾਸ-ਸਾਗ ਦੇ ਨਿਰਣੈ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਅਸਲੀ ਮੁੰਦਾ ਮਾਸ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੋਰ-ਜ਼ਬਰ ਅਥਵਾ ਜ਼਼ਲਮ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਕੋਈ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਹੋਰਾ-ਫੇਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਜੋਰ-ਜ਼਼ਲਮ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ

ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ; ਪਰ ਬਚ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।

‘ਅਸਿਖ ਗਲਵਢ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ’ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕ ਦੀ ਕੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੈ? ਅਰਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, (ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਦਦ-ਗ਼ਰਜ਼-ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਅਥਵਾ ਹਵਸ ਅਪੀਨ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀਵ (ਮਨੁੱਖ, ਪਸੂ ਜਾਂ ਪੰਛੀ) ਦਾ ਗਲਾ ਵੱਡਣ ਵਾਲਾ ਹਤਿਆਰਾ ਹੈ। ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਪੀਨ ਮਾਸੂਮ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਗਲ ਵੱਡਣ ਵਾਲੇ ਹਤਿਆਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਸਿੱਧਾ ਸਵਾਲ ਹੈ

ਮਾਸ ਖਾਨਿ ਗਲ ਛੁਗੀ ਦੇ ਹਾਲੁ ਤਿਨਾੜਾ ਕਉਣੁ ਅਲੋਆ॥

(ਵਾਰ ੩੭, ਪਉੜੀ ੨੧, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਮਾਸ ਖਾਨਿ ਗਲ ਵੰਡਿ ਕੈ ਹਾਲੁ ਤਿਨਾੜਾ ਕਉਣੁ ਹੋਵਸੀ॥

(ਵਾਰ ੨੫, ਪਉੜੀ ੧੭, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

[ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਸੂਮ ਪਸੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਗਲਾ ਵੰਡ ਕੇ ਮਾਸ ਭਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ (ਸਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ) ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ?]

ਸਵਾਲ ਸਿੱਧਾ ਹੈ

ਜੀਅ ਬਧਹੁ ਸੁ ਧਰਮੁ ਕਰਿ ਬਧਹੁ ਅਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਤ ਭਾਈ॥

ਆਪਸ ਕਉ ਮੁਨਿਵਰ ਕਰਿ ਬਧਹੁ ਕਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਕਸਾਈ॥

(ਪੰਨਾ ੧੧੦੩)

[ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਪੀਨ ਜੀਵ-ਹਤਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮ (ਮਾਲਸਾ-ਰਹਿਤ) ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਅਧਰਮ (ਕੁ-ਗਰਿਤ) ਫਿਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖੋਗੇ? (ਜੀਵ-ਹਤਿਆ ਦਾ ਨਿੰਦਤ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਟ ਪ੍ਰਸ਼ (ਸੰਤ-ਖਾਲਸੇ) ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਸਾਈ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖੋਗੇ?]

ਸਵਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ

ਜੇ ਰਤੁ ਲਗੇ ਕਪੜੇ ਜਾਮਾ ਹੋਇ ਪਲੀਤੁ॥

ਜੇ ਰਤੁ ਪੌਵਹਿ ਮਾਣਸਾ ਤਿਨ ਕਿਉ ਨਿਰਮਲੁ ਚੀਤੁ॥

(ਪੰਨਾ ੧੪੦)

[“ਜੇ (ਤਨ 'ਤੇ ਪਹਿਨੇ) ਕਪੜੇ ਉਤੇ ਖੂਨ ਦੀ ਛਿਟ ਪੈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪੁਸ਼ਾਕ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਈ ਸਮਝੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ (ਮਾਸੂਮ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਰਤ ਪੌਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚਿਤ ਕਿਵੇਂ ਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ?]

ਨੋਟ : ਉਪੋਕਤ ਅਰਥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਲਗਮਾੜੀ ਨੇਮਾਂ ਅਤੇ ਸਲੋਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਅਰਥ ਹੈ :

ਰਤ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਲਗੇ ਕਪੜਾ ਪਲੀਤ।
ਜੇ ਰਤ ਚਿਤ ਨੂੰ ਲਗੇ ਚਿਤ ਪਲੀਤ।

ਉਪ੍ਰੇਕਤ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ‘ਮਾਣਸਾ’ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਬਿੰਦੇ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ ਬਹੁ-ਵਰਨ ਦਾ ‘ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ’ ਹੈ।

ਮਾਸ-ਅਹਾਗੀ ਵੀਰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ (ਮਾਣਸਾ) ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਨਾਸਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਰਤ ਪੌਣ, ਭਾਵ, ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿਧੇਧੀ ਹੈ।

ਕੋਈ ਪੁੱਛੋ! ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚੂਚੀ ਵੀ ਵਢੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਰਤ ਪੌਤੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਚਾਰੇ ਮਾਸੂਮ ਪਸੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਹ-ਰਗ ਵੀ ਵਢੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੁਲਮ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਪੱਖ-ਪਾਤੀ ਤੇ ਹੋਰਾ-ਫੇਰੀ ਵਾਲੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ!

ਜੁਲਮ ਭਾਵੋਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਉਤੇ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪਸੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਉਤੇ, ਨਿੰਦਤ ਕਰਮ ਹੈ, ਪਾਪ-ਕਰਮ ਹੈ। ਪਰ ਜੁਲਮ ਕਰ ਕੇ ਚੜ੍ਹਗਈਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਗੀ ਹੋਣਾ ਦੁਹਰਾ ਪਾਪ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੇਕਤ ਸਿੱਧੇ ਸਵਾਲ ਸਿੱਧਾ ਜਵਾਬ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

“ਅਥੇ ਜੀ! ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਹਨ ਜੋ ਅੱਲਾ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਧੀਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਆਪ ਖਾ ਪੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਬ ਨਾਲ ਠੱਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।”

ਇਹ ਦਲੀਲ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਦੀ ਹੈ। ਰੱਬ ਨਾਲ ਠੱਗੀ ਤਾਂ ਓਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਖੁਦ-ਗਰਜ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਮਾਸੂਮ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਦੀਰਘ ਦਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵ-ਹਤਿਆ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮੰਤਵ ਰੱਬ ਨੂੰ ਗੀਝਾਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜੀਭ ਦੀ ਚਸਕਾ-ਪੂਰਤੀ ਹੈ। ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ

ਰੋਜਾ ਪਰੈ ਮਨਾਵੈ ਅਲਗੁ ਸੁਆਦਤਿ ਜੀਅ ਸੰਘਰੈ॥

ਆਪਾ ਦੇਖਿ ਅਵਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖੈ ਕਾਹੇ ਕਉ ਝਖ ਮਾਰੈ॥

(ਪੰਨਾ ੪੯੩)

[ਮਾਸ ਦਾ ਚਸਕੋਰਾ ਮਨੁੱਖ] ਰੋਜਾ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਲਾ ਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਧੀਨ ਮਾਸੂਮ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਪਾ (ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਗਰਜ-ਗਸਤ ਪ੍ਰਯੋਜਨ) ਮੂਹਰੇ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ) ਵਲ ਗਹੁ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। (ਇਹ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਮਨੋਂ) ਜੀਵ-ਹਤਿਆ ਦੀ ਝਖ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ?]

ਮਾਸ ਦੇ ਚਸਕਾਲੂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਟੋਲਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਕਬਨ ਅਨੁਸਾਰ ਝਖ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ? ਫਿਰ, ਆਪਣੇ ਜੀਵ-ਹਤਿਆ ਦੇ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਉਤੇ ਪੜਦਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਟਕੇ/ਹਲਾਲ ਦਾ ਢਕਵੰਜ ਰਚ ਕੇ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਠੱਗੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਰਹੇ?

ਝਟਕੇ ਅਤੇ ਹਲਾਲ ਦਾ ਖੜ-ਯੰਤਰ

ਜੀਵ-ਹਤਿਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਖੁਰਦ-ਬੁਰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਮੁੰਦਈ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਝਟਕੇ ਅਤੇ ਹਲਾਲ ਦਾ ਖੜ-ਯੰਤਰ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਜਗ ਦੀਰਘ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਦਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਨਿਖਰ ਕੇ ਸਾਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲੀ ਮੁੱਦਾ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੁਇਅਮ ਜੀਵ-ਹਤਿਆ ਦਾ ਹੈ।

ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਧੀਨ ਜੀਵ-ਹਤਿਆ-ਮਈ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਕਮਾ ਕੇ ਪਾਪਤ ਕੀਤੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਚੜ੍ਹਰ-ਚਲਾਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀਰ ‘ਹਲਾਲ’ ਆਖੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਿਖ ਵੀਰ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਮਹਾਂ-ਪ੍ਰਸਾਦ’ ਆਖੇ ਤਾਂ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫੜ੍ਹਲ ਢੋਂਗ ਹੈ! ਕੋਰਾ ਪਰਪੰਚ ਹੈ!! ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਧੋਹ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਘੱਟਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ (ਕੁਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ) ਖਿੱਲੀ ਉਡਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੁਹਜੀ ਹਰਕਤ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਲੇ ਰੱਬੀ-ਇਲਹਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਜਿਹੇ ਢੁਚਰ-ਬਾਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਦਾ ਲੇਖਾ ਅਵਸ਼ੇਲਵੇਗਾ। ਜਗ ਸੋਚ ਲੈਣ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਗੁਜਰੇਗੀ !!

ਕਬੀਰ ਜੀਅ ਜੁ ਮਾਰਹਿ ਜੌਤੁ ਕਰਿ

ਕਹਤੇ ਹਹਿ ਜੁ ਹਲਾਲੁ॥

ਦਦਤਰੁ ਦਈ ਜਥ ਕਾਢਿ ਹੈ

ਹੋਇਗਾ ਕਉਨੁ ਹਵਾਲੁ॥੧੯੬॥

(ਪੰਨਾ ੧੩੨੫)

ਅਜਿਹੇ ਚਾਤੁਰ ਵੀਰਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੱਬੀ-ਸੱਚ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੀ

ਹੈ ਕਿ 'ਹਰਾਮ' ਵਿਚ ਕਈ ਮਸਾਲੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹ 'ਹਲਾਲ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਭਾਵ, ਮੰਦੀ ਨੀਯਤ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ (ਹਰਾਮ) ਉਤੇ ਪੜਦਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜੇ ਕੋਈ ਉਤੋਂ ਉਤੋਂ ਰੱਬੀ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਢਕਵੰਜ ਰਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ 'ਮੰਦ', 'ਚੰਗ' ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਰਰਾਮ ਮਹਿ ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥੨॥੭॥

(ਪੰਨਾ ੧੪੧)

ਵਿਵਾਦ-ਗ੍ਰਸਤ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਕੁਠਾ' 'ਹਲਾਲ' ਆਦਿ ਦਾ ਰਹੱਸ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਿਸੇ ਮਾਸ ਦੇ ਚਸਕਾਲੂ ਸ਼ੇਖ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ

" 'ਸਚ' ਦੀ ਛੁਗੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਸਚ ਦਾ ਲੋਹਾ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਉਹ ਛੁਗੀ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਾਣ ਉਤੇ ਤਿੱਥੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਰੱਬੀ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ।

ਅਜਿਹੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਘਾੜਤ ਵਾਲੀ ਛੁਗੀ ਨਾਲ ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ੇਖ ਕੁਠਾ (ਕੋਹਿਆ) ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਲਬ-ਲੋਭ ਵਾਲਾ ਲਹੂ ਨਿਕਲਿਆ ਵੇਖੋ, ਭਾਵ, ਉਹ ਫਿਰ ਲਬ-ਲੋਭ ਦੀ ਮੰਦ-ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਲਾਲ (ਲਬ-ਲੋਭ ਦੀ ਮੰਦ-ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ) ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਸ਼ੇਖ ਸਚ-ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਦਰ ਉਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।"

ਦਰਗਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ

ਸਚ ਕੀ ਕਾਤੀ ਸਚੁ ਸਭੁ ਸਾਚੁ ॥
ਘਾੜਤ ਤਿਸ ਕੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ॥
ਸਬਦੇ ਸਾਣ ਰਖਾਈ ਲਾਇ ॥
ਗੁਣ ਕੀ ਬੇਕੈ ਵਿਚਿ ਸਮਾਇ ॥
ਤਿਸ ਦਾ ਕੁਠਾ ਹੋਵੈ ਸੇਖੁ ॥
ਲੋਹੁ ਲਭੁ ਨਿਕਥਾ ਵੇਖੁ ॥
ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਲਗੈ ਹਕਿ ਜਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਦੀਦਾਰਿ ਸਮਾਇ ॥੨॥੧੯੮॥

(ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੬)

ਉਪ੍ਰੇਕਤ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ 'ਝਟਕੇ' 'ਹਲਾਲ' ਦਾ ਢਕਵੰਜ ਰਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਨਸੀਹਤ-ਆਮੋਜ਼ (ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਹੈ।

੮

ਸੋ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਉਹ ਸਚ ਦੀ ਭਾਤਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਕੇ, ਭਾਵ, ਆਪਾ-ਭਾਵ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਇੰਜ ਲਬ-ਲੋਭ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਛਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਖੁਦ ਹਲਾਲ (ਪਵਿਤਰ) ਹੋਵੇ, ਨਾ ਕਿ ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਭਾਤਰ ਮਾਸੂਮ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹਤਿਆ ਕਰ ਕੇ 'ਝਟਕੇ' 'ਹਲਾਲ' ਦਾ ਢੌਂਗ ਰਚੇ।

ਮਾਂਸ ਅਤੇ ਅੰਨ

ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਮੁੱਦਈ ਵੀਰ ਦਲੀਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਨ-ਦਾਣੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸਜਣ ਵੀ ਜੀਵ-ਹਤਿਆ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਚੁ ਅੰਨ-ਦਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜੀਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ 'ਮਰਦਿਆਂ ਦੇ ਤਰਲੇ' ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਸਿਖ ਧਰਮ ਨਾ ਨਿਰੋਲ ਪਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਨਿਰੋਲ ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਪਰਵਿਰਤੀ ਵਿਚ ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਸਹਜ-ਮਾਰਗ ਹੈ। ਰਿਜ਼ਕ ਰੱਬ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਅਵੱਸ਼ ਖਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਜੀਵਨ-ਨਿਰਥਾਹ ਲਈ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਧੀਨ। ਫਿਰ ਇਹ ਅੰਨ ਖਾਣਾ ਹੈ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਂਦੀ ਹੈ :

ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇ ਹੋਇ ਅਨਾਦਿ ॥ ਜਪੀਐ ਨਾਮੁ ਅੰਨ ਕੈ ਸਾਦਿ ॥

ਅੰਨ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹਰਗਿੜ ਹਤਿਆਰਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਮਨੁੱਖ ਭੋਗੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਧਰਮੀ ਹੈ, ਵਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ, ਪਰ-ਗ੍ਰਿਹ ਦੀ ਝਾਕ ਅਵੱਸ਼ ਵਿਕਾਰੀ ਕਰਮ ਹੈ। ਅੰਨ-ਦਾਣੇ ਖਾਣ ਅਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹੋ ਹੀ ਡਰਕ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਧਰਮੀ ਗਿਹਸਤੀ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਰ-ਤਨ-ਗਾਮੀ ਵਿਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਹੈ।

ਫਿਰ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਕੰਘਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਖ ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰਹਿਤਵਾਨ ਗਰਦਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੰਘਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਮੁਰਦਾ ਕੇਸ ਅਵੱਸ਼ ਝੜਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫੈਸ਼ਨ-ਅਧੀਨ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਕੈਚੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕਟਣ ਵਾਲਾ ਸਿਖ 'ਪਤਿਤ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ, ਅੰਨ-ਦਾਣੇ ਖਾਣ ਅਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਿਚ ਓਹੋ ਹੀ ਡਰਕ ਹੈ ਜੋ ਕੰਘਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਹਿਤਵਾਨ ਸਿਖ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕੇਸ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਤਿਤ-ਕਰਮੀ ਸਿਖ ਵਿਚ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਅੰਨ-ਦਾਣੇ ਅਤੇ ਮਾਸ, ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਕੇ ਅੰਨ-ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਗਲਾ ਵੱਡ ਕੇ ਮਾਸ-ਭੋਜਨ ਖਾਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ :

੯

ਕਬੀਰ ਖੂਝ ਖਾਨਾ ਖੀਚਗੀ ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੋਨੁ ॥
ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਵਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਣੁ ॥੧੯੮॥

(ਪੰਨਾ ੧੩੭੪)

[ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ—ਮਾਸ ਭੋਜਨ]

ਨਿਰਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਕੋਈ ਮੰਨੇ ਭਾਵੇਂ ਨਾ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ-ਸਿਕੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਹ-ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ ਤਾਂ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਪੱਖੀ ਵੀਰ ਛਿੱਥੇ ਪੈ ਕੇ ਹੋਛੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਉਤੇ ਉਤਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇ-ਬਵੀ ਹੁੱਤਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਾਸ-ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਣਾ ਤਾਂ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਹੈ। ਮਾਸ-ਚਸਕੇ ਦੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸਮੱਗਰ ਬਾਣੀ 'ਗੁਰੂ-ਰੂਪ' ਹੈ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਜੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਤਮ-ਦਰਸ਼ੀ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪਵਾਨ ਕਰ ਕੇ ਪਾਵਨ ਬੀੜ ਵਿਚ ਖੁਦ ਚੜ੍ਹਾਇਆ। ਸੋ, ਬਾਣੀ ਵਿਚਲੇ ਕਿਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਿੰਤੂ ਕਰਨਾ 'ਕੁਝਰ' ਤੁਲ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਦਬ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਨਿਜੀ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਸਮੱਗਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਣਾ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਪਰਮ-ਧਰਮ ਹੈ।

ਪਰਥਾਇ ਸਾਖੀ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਬੋਲਦੇ ਸਾਝੀ ਸਗਲ ਜਹਾਨੈ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁ ਭਉ ਕਰੇ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ॥੧॥੧੨॥

(ਵਾਰ ਸੋਗਠਿ, ਸਲੋਕ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੬੪੭)

ਮਾਸ-ਅਹਾਰ ਵਧੀਆ ਭੋਜਨ

ਮਾਸ-ਅਹਾਰੀ ਵੀਰ ਇਕੋ ਹੀ ਰਟ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਖਾਣ ਪੀਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕੋਰਾ ਝੂਠ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੁੱਛੋ! ਕੀ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਤਮਾਕੂ, ਭੰਗ, ਅਫੀਮ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਦੇ ਸੇਵਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ? ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਾਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਅਨਸਰ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਪੰਜ-ਰਤਨੀ ਅਤੇ ਭੰਗ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਨਿਧਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਗਢੇ ਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਸਥਿਤੀ ਮਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਛੁਰਮਾਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ

ਕਬੀਰ ਭਾਂਗ ਮਾਛਲੀ ਸੁਰਾਪਾਨਿ ਜੋ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਖਾਂਹਿ ॥
ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਨੇਮ ਕੀਏ ਕੇ ਸਡੈ ਰਸਾਤਲਿ ਜਾਂਹਿ ॥੨੩੩॥

(ਪੰਨਾ ੧੩੭੭)

ਮੱਛੀ (ਮਾਸ) ਸੇਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ੇਪਾਤਮਿਕ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ

ਕਈ ਵੀਰ ਇਸ ਨੂੰ 'ਮਹਾ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ' ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਨਿੰਦਤ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਮਹਾ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ' ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਠੱਗੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ 'ਮੁਰਦਾਰ' ਅਤੇ 'ਕਰੰਗ-ਬਿਖੂ' ਕਰਕੇ ਵਰਣਾਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਮਾਸ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਭੋਜਨ ਜਾਂ 'ਮਹਾ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ' ਆਖੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਉਤੇ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਖੀਆ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਉਤੇ ਰੋਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਪੋਕਤ ਸਲੋਕ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਹੇਰਾ-ਛੇਗੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਾਸ-ਅਹਾਰੀ ਵੀਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸੁਰਾਪਾਨੀ (ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ) ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ 'ਭਾਂਗ', 'ਮਾਛਲੀ' ਦੇ ਸੇਵਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਚਲੋ! ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਮੰਨ ਵੀ ਲਈਏ ਤਾਂ ਕੀ ਜਿਹੜੀ ਨਿੰਦਤ ਵਸਤੂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ਉਹ ਰਹਿਤਵਾਨ ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਈ?

ਅਣਹੋਣੀ ਕਪੋਲ-ਕਲਪਨਾ

ਹਡ ਚੱਬਣ (ਮਾਸ ਭਸ਼ਣ ਕਰਨ) ਦੇ ਮੁੱਦਈ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਲਭਤਾਂ (ਖੋਜਾਂ) ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਸੁਪਰ-ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਖੋਜ ਲਭੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ

"ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜੀਵ ਕੋਲ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਅਦਭੁਤ ਸ਼ਕਤੀ 'ਮਨ' ਹੈ।.....ਇਹ ਅਦਭੁਤ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਮਨ ਪਸੂ-ਪੰਛੀ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।.....ਦੂਖ ਜਾਂ ਸੁਖ ਕੇਵਲ ਮਨ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰੀਰ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਪੀੜ੍ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਜਾਂ ਆਜਾਮ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਮਨ' ਦੀ ਅਣਹੋਣ ਨੇ ਪਸੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।....ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨ ਤਾਂ ਹੈ ਈ ਨਹੀਂ।"

ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੋਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਮਨ' ਦੀ ਪੀਭਾਸ਼ਾ ਹੈ "ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦਰਾ"। 'ਮਨ' ਜਿਆਨ-ਇੰਦਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕਰਮ-ਇੰਦਰਿਆਂ ਦਾ ਕੰਟੋਲਰ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਸਗੋਰ ਵਿਚਲੀ ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੁਖ ਸੁਖ ਤੋਂ ਨਿਰਲੋਪ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਜਜ਼ਬੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅਵੱਸ਼ ਵਿਆਪਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਸਾਰੇ ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਕੀ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਕੀ ਪਸੂ-ਪੰਛੀ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੂਖ ਸੁਖ ਅਤੇ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਘਿਰਣਾ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਪਸੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ-ਸਾਰ ਉਭਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ

ਸਾਡੇ ਨਿਤਾਪਤਿ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਾਖਿਆਤਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਸੋਟੀ ਮਾਰੋ, ਉਹ ਪੀੜ ਕਾਰਨ ‘ਟਉ-ਟਉ’ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਜਗ ਪਲੋਸੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਆਤੇ ਕ੍ਰਿਤੱਗਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਰ ਚਟਦਾ ਹੈ।

ਸੋ, ਜੀਵਾਂ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ-ਜੂਲਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਢੁਚਰ ਘੜ ਲੈਣੀ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਪਸੂ-ਪੰਛੀ ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਵਿਰਵੇ ਹਨ, ਇਹ ਮਾਸ-ਅਹਾਗੀ ਵੀਰਾਂ ਦੀ ਸਗਸ਼ਰ ਸੌਨਾ-ਜ਼ੋਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸ਼ਰਫੁਲ-ਮਖਲੂਕਾਤ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮੰਦੀ ਹਰਕਤ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪਸੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਉੱਤੇ ਸਰਦਾਰੀ ਉਸ ਦੀ ਵਿਕਸਿਤ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸਿਰ ਸਦਕੇ ਹੈ। ਬੁੱਧੀ ਤਾਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਪਸੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਕੋਲ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਕਸਿਤ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਸਥਾਤ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਵਿਕਸਿਤ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ‘ਮਨੁੱਖ’ ਜੀਵ-ਰਚਨਾ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਆਫਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਕੀ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਉੱਤੇ ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਧੀਨ ਜ਼ੋਰ-ਜੂਲਮ ਵੀ ਕਰੇ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਕੁਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਚੇਤਨ ਸ੍ਰੋਣੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਪ-ਕਰਮ ‘ਤੇ ਪੜਦਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜੜ-ਸ੍ਰੋਣੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਣਹੋਣੀਆਂ ਢੁਚਰਾਂ ਘੜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਾਸ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਿਗਰ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਹਠ-ਧਰਮੀ ਕਾਰਨ ਬੇਥਵੀਆਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਕਥਨ ਫਿਰ ਢੁਹਰਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਵਾਦ-ਗ੍ਰਸਤ ਮਸਲਾ ਮਾਸ-ਸਾਗ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਝਗੜਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ, ਅਸਲੀ ਮੁੰਦਾ ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਧੀਨ ਜੀਵ-ਸੰਘਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਦਿੜ੍ਹੜਾ ਤੇ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੀਵਨ-ਨਿਰਧਾਰ ਲਈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਨ-ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਧੀਨ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਗਲਾ ਵਢ ਕੇ ਮਾਸ-ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
੧੫ ਅਗਸਤ, ੧੯੬੭

ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ‘ਤਲਵਾੜਾ’

ਜਉ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਖੁਦਾਇ ਕਹਤ ਹਉ ਤਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ ?

ਸ਼ਰਾਬ ਕਬਾਬ—ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮਨੇ ਐਬ

ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਕਬਾਬ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮਨੇ ਐਬ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਬਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਕਈ ਖਾਨਦਾਨ, ਕਈ ਕੌਮਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਮੁਲਕ ਤਹਿਸ ਨਹਿਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਚਸਕੇ ਏਨੇ ਸਬੱਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬਲ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਆਣੇ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਚਸਕਾਲੂ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸਿਧ ਕਰਨ ਦੇ ਵੀ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਧੋਖਾ (Fraud) ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਨਿਤਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੈ।

ਸ਼ਰਾਬ ਕਬਾਬ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਖੇਡ—ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੌਣ ?

ਬੜੇ ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਜਨਤਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਬਾਂ—ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਕਬਾਬ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ-ਸਰੂਪ ਕੌਮ ਦੀ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਨਿਘਰੀ ਦਸ਼ਾ ਸਿਖ ਕੌਮ ਦੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੌਮ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੇਂਡੂ ਜਨਤਾ ‘ਤੇ ਸੁਟਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚਾਰ ਦੀ ਘਾਟ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਠੀਕ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮ ਦੇ ਮੁਹਾਣੇ, ਅਖੰਤੀ ਪਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਬਾਂ—ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਕਬਾਬ ਵਿਚ ਨਿਜੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪਰਵਿਰਤ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਐਬਾਂ

ਉਤੇ ਪੜਦਾ ਪਾਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਉਹ ਖੁਲ੍ਹਮ-ਖੁਲ੍ਹਾ ਇਹ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਗਾਬ ਤੇ ਕਬਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ, ਅਥਵਾ ਪਤਿਤ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਈ ਭੱਦਰ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਮਾਸ ਅਤੇ ਭੰਗ ਦਾ ਭੋਗ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਲਵਾਉਣ ਤਕ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿੰਦਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਖ ਕੇ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਕਥਨ ਉਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੱਖੀਂ ਅਜਿਹਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹਰ ਸਾਲ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ 'ਤੇ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਖੁਲ੍ਹਮ-ਖੁਲ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਸੱਜਣ ਤਾਂ ਏਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਛਤਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਮਹਾਂ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ (ਮਾਸ) ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਉਹ ਸਿਖ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕਿਡੇ ਹਨੇਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨਿਜੀ ਕਮਜ਼ੋਗੀ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਕੁ ਚਲਾਕ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਮਾਸ ਵਰਗੇ ਨਿੰਦਤ, ਘਰਣਤ ਅਤੇ ਗਲੀਜ਼ (ਗੰਦੇ) ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਨਾਮ 'ਮਹਾਂ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ' ਰਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਸਿਖ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਮਹਾਂ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਦ, ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ 'ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ' ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਨਿਸਚਿਤ ਹੈ।

ਏਕ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਲਾਵਤ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ,
ਏਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕੈ ਸਿਖਨ ਬੁਲਾਵਹੀ॥ (ਕਬਿਤ ੩੦੯, ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)
ਖਾੜ ਘ੍ਰੂਤ ਚੂਨ ਜਲ ਪਾਵਕ ਇਕੜ੍ਹ ਭਏ,
ਪੰਜ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰਗਟ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ॥ (ਕਬਿਤ ੧੨੪, ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਕੋਰੇ ਮਟ ਅਣਾਇ ਨੀਰ ਭਰਾਇਆ॥
ਆਇ ਮਹਾ ਪਰਸਾਦਿ ਵੰਡ ਖੁਆਇਆ॥
(ਵਾਰ ੨੦, ਪਉੜੀ ੧੦, ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਭੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਭੰਗ ਨੂੰ 'ਸੁਖ-ਨਿਧਾਨ' ਅਤੇ ਸ਼ਗਾਬ ਨੂੰ 'ਪੰਜ-ਰਤਨੀ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਰਤੋਂ ਵਾਮ-ਮਾਰਗੀਆਂ ਦੀ ਰੀਸ-ਘੜੀਸ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਵਿਚ ਇਸ ਧੋਪ-ਲੀਲ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਘਰਣਤ ਵਸਤੂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਨਾਮ ਮਿਥ ਲੈਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਅਸਲਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਪਰਪੰਚ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਹਜਾ

ਤੇ ਕੂੜਾਵਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੂੜੀ ਘਾੜਤ ਫੜ੍ਹਲ ਹੈ

ਕੂੜੁ ਨ ਪਰੈਚੇ ਸਚ ਨੋ ਸਉ ਘਾੜਤ ਘੜੀਐ॥

(ਵਾਰ ੩੪, ਪਉੜੀ ੨੧)

ਕੂੜ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਚਮਕੀਲੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪ੍ਰਾਂਤ ਕੇ ਸਜਾ-ਫਬਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਸਤ ਪੜਦੇ ਪਾੜ ਕੇ ਕੂੜ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੂੜ ਦੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਥੈ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕਿ ਸਚੁ ਰਹੀ॥

(੬੪੩)

ਸੋ ਤਾਤ-ਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਸ਼ਗਾਬ ਕਬਾਬ ਦਾ ਦੌਰ-ਦੌਰਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਅਨਪੜ ਜਨਤਾ ਉਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੌਮ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਉਤੇ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਇਹਨਾਂ ਚਸਕਿਆਂ ਦਾ ਲਿਕਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹਿਕ ਬਾਪੜ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ

ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਹਾਮੀ ਸੱਜਣ ਅਕਸਰ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਹੇਠ-ਲਿਖੀਆਂ ਦੀਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ

(੧) ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ।

ਮਾਸ ਖਾਣ ਜਾਂ ਨਾ ਖਾਣ ਦਾ ਨਿਰਭਰ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਉਤੇ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਸੇਵਨ ਕੀਤਿਆਂ ਸਗੋਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਉਤਪਨਨ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇਕ ਤੁਕ ਨੂੰ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਕ ਬਦਲ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ :

ਬਾਬਾ ਸਾ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਪੁਆਰੁ॥

ਜਿਤੁ ਖਾਂਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲੈ ਵਿਕਾਰੁ॥

ਨੋਟ—ਤੁਕ ਨੰਬਰ ੧ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ 'ਸਾ' ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ 'ਹੋਰੁ' ਹੈ।

- (२) ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਗੀਕੇ ਨਾਲ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਸ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਝਟਕੇ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹੈ।
- (੩) ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਮਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
- (੪) ਜੇ ਮੁਰਗਾ, ਬੱਕਰਾ, ਤਿੱਤਰ, ਬਟੇਰ ਆਦਿ ਜਾਨਵਰ ਮਾਰਨ ਵਿਚ ਜੀਵ-ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਪਦਾਰਥ ਕਣਕ, ਦਾਲਾਂ, ਦੂੱਧ, ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਨ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਜੀਵ ਹਨ।
- (੫) ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਕਾਇਰਤਾ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- (੬) ਮਾਸ ਬੜੀ ਤਾਕਤਵਰ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਛਾਣ-ਬੀਣ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਇਕ ਉਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਲੀਲ ਨੰਬਰ ੧

ਵਿਚਾਰ

ਮਾਸ-ਅਹਾਰੀ ਵੀਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ। ਮਾਸ ਖਾਣ ਜਾਂ ਨਾ ਖਾਣ ਦਾ ਨਿਰਭਰ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ 'ਤੇ ਹੈ।

ਇਹ ਕਬਨ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਖਾਣ ਉਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਿਖ ਧਰਮ ਆਪਣੇ ਅਨੁਆਈਆਂ ਨੂੰ ਨਿਜੀ ਮਾਨਸਿਕ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂ ਸਰੀਰਕ ਹਾਲਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕੇਵਲ ਅਜਿਹੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਅਜਿਹੇ ਪਦਾਰਥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਿਤਾਣਾ ਜਾਂ ਸੁਸਤ ਕਰੇ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਤਮਾਕੂ, ਪੋਸਤ, ਬੰਗ, ਅਫੀਮ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਦੂਜੇ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਕਸ਼ਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਜ਼ੋਰ-ਜੂਲਮ ਦਾ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਨਿਭੜੇ, ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ

ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਬਿਲਾ-ਸ਼ਕ (ਨਿਗਮੰਦੇਹ) ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਛੁਗਮਾਨ ਹੈ

ਕਬੀਰ ਭਾਂਗ ਮਾਛਲੀ ਸੁਰਾਪਨਿ ਜੋ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਖਾਂਹਿ ॥
ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਨੇਮ ਕੀਏ ਤੇ ਸਭੈ ਰਸਾਤਲਿ ਜਾਹਿ ॥੨੩੩॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੨੭)
ਕਬੀਰ ਖੁਥੁ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੇਨੁ ॥
ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ॥੧੩੮॥
ਹੇਰਾ—ਮਾਸ । (ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੩੨੮)

ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗ, ਮਛਲੀ, ਸ਼ਰਾਬ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਤੇ ਉਹ ਸਦਾ ਅਧੋਗਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਉਦਰ-ਪੁਰਨਾ ਹਿਤ ਬਾਬਸ਼ਿਆ ਕੁਦਰਤੀ ਰਿਜ਼ਕ, ਭਾਵ, ਮਿਸਾ ਤਿੱਸਾ ਖਿੱਚੜ-ਅੰਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗਾ ਸੁਵੱਡ ਤੇ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ ਭੋਜਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੱਤਿਆ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਆਦਰਸ਼ ਅਹਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ ਫਿਰ ਕੌਣ ਅਤੇ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਗਲਾ ਵਚਨ ਕੇ ਹੱਤਿਆ ਕਰੇ ?

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਮੁਰਦਾਰ ਮਾਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ੇਧ ਸੰਬੰਧੀ ਤਾਂ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਵਸਤੂਆਂ ਜਾਂ ਕਰਮ ਵੀ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾਰ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਡਤਵਾ ਹੈ ਕਿ ਕੂੜ ਕੁਸੱਤ ਕਰ ਕੇ, ਜ਼ੋਰ-ਜੂਲਮ ਕਰ ਕੇ, ਵਲ੍ਹ ਛਲ ਕਰ ਕੇ ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਮਾਰਨਾ ਮੁਰਦਾਰ ਤੁਲ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਵੀ ਤਾਂ ਹੀ ਹਾਮਾ ਭਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਵੇ।

ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਇ ॥ (੧੪੦)

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੁਅਰੁ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥

ਗੁਰੂ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥ (੧੪੧)

ਪਰਾਏ ਹੱਕ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਤੇ ਨਿਖੇਪੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾਰ

ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਦਾਰ ਨਿੰਦਤ ਤੇ ਨਿਸ਼ੇ਷ਤ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਸੂਰ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਗਾਂ, ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਟ ਵਢ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕਹਿ ਕੇ, ਛੁਗੀ ਨਾਲ ਕਟਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ; ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕਟਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਕੋ ਝਟਕੇ ਨਾਲ; ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਜਾਨਵਰ ਮੁਰਦਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਬੜੀ ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਮਾਰਨਾ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਬਗ਼ਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਜੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਤੁਲ ਹੈ ਤੇ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੈ ਤਾਂ ਸਗਵਾਂ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣਾ ਕਿਵੇਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਫਿਰ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ (ਮੁਰਦਾਰ-ਖੋਰ) ਵਿਅਕਤੀ, ਗੁਰ-ਪੀਰ ਵਲੋਂ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਹਾਮਾ ਭਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਖੁਲ੍ਹਮ-ਖੁਲ੍ਹਾ ਗੁਰ-ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਨਿਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਸਗੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੁਹਜੀ ਹਰਕਤ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ?

ਮਾਸ ਖਾਣ ਲਈ ਮਾਸੂਮ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨ ਤੇ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਭੂਤਨਾਲਾਂ ਦਾ ਫਤਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ

ਗੈਬਾਨ ਹੈਵਾਨ ਹਰਾਮ ਕੁਸਤਨੀ ਮੁਰਦਾਰ ਬਖੋਰਾਇ ॥

ਗੈਬਾਨ—ਭੂਤ ਪਰੇਤ ।

(ਤਿਲੰਗ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੨੩)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਜੇਕਰਿ ਉਧਰੀ ਪੂਤਨਾ ਵਿਚੁ ਪੀਆਲਣੁ ਕੰਮੁ ਨ ਚੰਗਾ ॥.....

ਜੇ ਕਾਸਾਈ ਉਧਰਿਆ ਜੀਆ ਘਾਇ ਨ ਖਾਈਐ ਭੰਗਾ ॥੯॥

(ਵਾਰ ੧੯)

ਗੁਰੂ ਬਬੇ ਨੇ ਮਲਕ ਭਾਗੇ ਦੇ ਕੂੜ ਕੁਸੱਤ ਤੇ ਜੋਰ-ਜੁਲਮ ਕਰ ਕਮਏ ਧਨ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਮਾਲ-ਪੂੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾਰ ਜਾਣ ਕੇ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪਰਤੱਖ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਸਚਾਈ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਖੋਹ-ਖਾਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਹਿੰਸਕ ਤੇ ਨਿੰਦਤ ਰੁਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਜੋਰ-ਜੁਲਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਪਾਪਾਂ ਦੀ

ਖੱਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਖੰਗੀਦੇ ਪਦਾਰਥ ਭਾਵੇਂ ਸਵੱਡ ਅਤੇ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ ਹੀ ਹੋਣ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਹਨ।

ਜੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰ ਕੇ, ਖੋਹੀ ਮੌਹੀ ਕਰ ਕੇ, ਠੱਗੀ ਠੌਹੀ ਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਧਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਅਥਵਾ ਮੁਰਦਾਰ ਤੁਲ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਖੂਨ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਮੁਰਦਾਰ-ਮਾਸ, ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ 'ਮਹਾਂ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ' ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ? ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਵਰਗੇ ਬਿਖ-ਵਤ ਪਦਾਰਥ ਲਈ 'ਮਹਾਂ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ' ਦੇ ਉਤਮ ਪਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰਨੀ ਕੁਝ ਕੁ ਚਸਕਾਲੂ ਮਾਸਖੇਰੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣੀ ਮਿਥੀ ਕੁਟਿਲ ਸਾਜਸ਼ ਹੈ।

ਦੋ ਪੰਛੀ ਹਨ ਹੇਸ ਅਤੇ ਬਗਲਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਦੁੱਧ ਸੂਰਤ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਮਨਮੋਹਣੀ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸਫੈਦ ਵੇਸ ਮਨ ਉਤੇ ਸਾਤਵਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੀ, ਉਸ ਵਲੋਂ ਜੀਵਨ-ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਖੂਗਾਕ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਲਾਹੁਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ।

ਹੇਸ ਉਤਮ ਹੈ।

ਕਿਉਂ?

ਹੇਸ ਦਾ ਅਹਾਰ ਉਤਮ ਹੈ।

ਸਰਵਰ ਅੰਦਰਿ ਹੋਰਾ ਮੌਤੀ ਸੋ ਹੰਸਾ ਕਾ ਖਾਣਾ ॥

(ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੯੫੬)

ਬਗਲਾ ਨੀਚ ਹੈ।

ਕਿਉਂ?

ਬਗਲੇ ਦਾ ਅਹਾਰ ਘਿਰਣਤ ਹੈ।

ਬਗਲਾ ਕਾਗ ਨੀਚ ਕੀ ਸੰਗਤਿ

ਜਾਇ ਕਰਗ ਬਿਖੁ ਮੁਖ ਲਾਈਐ ॥ (੯੯੧)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰੱਬੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 'ਕਰੰਗ ਬਿਖੁ' ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬਗਲਾ ਘਿਰਣਤ ਪੰਛੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਹ 'ਕਰੰਗ-ਬਿਖੁ' ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ 'ਮਹਾਂ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ' ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਦੋਂ ਬਣ ਗਿਆ? ਤੇ 'ਕਰੰਗ-ਬਿਖੁ' ਦਾ ਵਿਵਰਜਿਤ ਭੋਜਨ ਖਾ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਚਿਆਰ

ਸਿਖ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਕਦੀ ਕੋਈ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਬਿਖ ਖਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ? ਫਿਰ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪਿਤਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਕਰੰਗ-ਬਿਖੁੰ' ਖਾਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਿਖ-ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ! ਜੇ ਭਲਾ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਮ-ਲੇਵਾ ਸਿਖ, ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਹੋ ਕੇ 'ਕਰੰਗ-ਬਿਖੁੰ' ਨੂੰ 'ਮਹਾਂ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ' ਦਾ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਛਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਹੇਠ-ਲਿਖਿਆ ਸਲੋਕ ਸਦਾ ਸਲੋਤਰ ਫੇਰਦਾ ਰਵੇਗੇ, ਓਵੇਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਜੇ ਬੱਚਾ ਅਨੁਚਿਤ ਕਿਰਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾ ਹਟੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਨਸੀਅਤ ਵਜੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚਪੇੜ ਵੀ ਟਿਕਾਅ ਦੇਂਦੀ ਹੈ :

ਕਬੀਰ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਆ ਕਰੇ ਜਉ ਸਿਖਾ ਮਹਿ ਚੁਕ ॥

ਅੰਧੇ ਏਕ ਨ ਲਾਗਈ ਜਿਉ ਬਾਂਸ ਬਜਾਈਐ ਢੁਕ ॥੧੫੮॥

(ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੩੧੨)

ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਪੱਖੀ ਵੀਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪਦਾਰਥ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਹ ਹੇਠ-ਲਿਖੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਕ ਬਦਲ ਕੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਬਾਬਾ ਸਾ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲੈ ਵਿਕਾਰੁ ॥

ਨੋਟ—ਤੁਕ ਨੰ: ੧ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ 'ਸਾ' ਦੀ ਬਾਵੇਂ ਸ਼ਬਦ 'ਹੋਰੁ' ਹੈ।

ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲਾ ਅਨੁਚਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ ਤੁਕਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਸਭਿ ਰਸ ਮਿਠੇ ਮੰਨਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸਾਲੋਣੇ ॥

ਖਟ ਤੁਰਸੀ ਮੁਖਿ ਬੋਲਣਾ ਮਾਰਣ ਨਾਦ ਕੀਏ ॥

ਛਤੀਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਾਉ ਏਕੁ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੋਇ ॥੧॥

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਤਾ ਪੈਨਣੁ ਮਨੁ ਰਤਾ ਸੁਧੇਦੀ ਸੜੁ ਦਾਨੁ ॥

ਨੌਲੀ ਸਿਆਹੀ ਕਦਾ ਕਰਣੀ ਪਹਿਰਣੁ ਪੈਰ ਧਿਆਨੁ ॥

ਕਮਰਬੰਦੂ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਧਨੁ ਜੋਥਨੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ॥੨॥

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜਿਤੁ ਪੈਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪੈਕੇ ਪਖਰ ਸੁਇਨੇ ਸਾਖਤਿ ਬੂਝਣੁ ਤੇਰੀ ਵਾਟ ॥

ਤਰਕਸ ਤੀਰ ਕਮਾਣ ਸਾਂਗ ਤੇਰਾਬੰਦ ਗੁਣ ਧਾਰੁ ॥

ਵਾਜਾ ਨੇਜਾ ਪਤਿ ਸਿਉ ਪਰਗਟੁ ਕਰਮੁ ਤੇਰਾ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ॥੩॥

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਚੜਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜਿਤੁ ਚਿੜੀਐ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਘਰ ਮੰਦਰ ਖੁਸੀ ਨਾਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਤੇਰੀ ਪਰਵਾਰੁ ॥

ਹੁਕਮ ਸੋਈ ਤੁਧੁ ਭਾਵਸੀ ਹੋਰੁ ਆਖਣੁ ਬਹੁਤੁ ਅਪਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕਾ ਸਚਾ ਪਾਤਸਾਰੁ ਪੁਛਿ ਨ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥੪॥

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਸਉਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜਿਤੁ ਸੁਤੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥੪॥੫॥

(ਸਿਰੀਰਾਗ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੧੬-੧੭)

ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵੀਰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ 'ਸਾ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ' ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ' ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ 'ਹੋਰੁ' ਨੂੰ 'ਸਾ' ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਤੁਕ ਨੂੰ ਗਲਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਚਾਰ ਬੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਬੰਦ ਮਗਰੋਂ ਆਈ ਰਹਾਉ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਹੋਰੁ' ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਥੇ 'ਹੋਰੁ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਬੰਦ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਦੀਵੀ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਲਈ ਗੁਰਸਿਖ ਜਗਿਆਸੂਅਂ ਲਈ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਅਧਿਆਤਮਕ ਭੇਜਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬੰਦ ਮਗਰੋਂ ਆਈਆਂ ਰਹਾਉ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ਕ ਭੇਜਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਹੋਰ (ਮਾਇਕ) ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਦਾ ਬਾਧਕ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਪਦਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸਾਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੁਸ਼ਟਕ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਵਾਰੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਲੀਨਤਾ (ਨੀਂਦ) ਦਾ ਵਰਣਨ

ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹਰੇਕ ਬੰਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਹੋਰ (ਮਾਇਕ) ਪੁਸ਼ਟਾਕ, (ਮਾਇਕ) ਸਵਾਰੀ ਅਤੇ (ਮਾਇਕ) ਲੀਨਤਾ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਬਾਧਕ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਰਣਾ ਹੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਛਿੰਨ-ਬੰਗਾਰੀ ਸੁਆਦ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਰਸ ਤੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਟਾਕਰਾ ਕਰ ਕੇ ਅਧਿਆਤਮਕ-ਵਾਦ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਨਾਲੋਂ ਉਤਮ ਅਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਸਾਬਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਦਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ‘ਤੁਧੁ ਬਾਝੁ ਕੂੜੇ ਕੂੜੁ’ ਹੈ। ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ

ਕੁੜ ਰਾਜਾ ਕੁੜੁ ਪਰਜਾ ਕੁੜੁ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਕੁੜੁ ਮੰਡਪੁ ਕੁੜੁ ਮਾੜੀ ਕੁੜੁ ਬੈਸਟਣਹਾਰੁ ॥
ਕੁੜੁ ਸੁਇਨਾ ਕੁੜੁ ਰੁਪਾ ਕੁੜੁ ਪੈਨਣਹਾਰੁ ॥
ਕੁੜੁ ਕਾਇਆ ਕੁੜੁ ਕਪੜੁ ਕੁੜੁ ਰੁਪੁ ਅਪਾਰੁ ॥
ਕੁੜੁ ਮੀਆ ਕੁੜੁ ਬੀਬੀ ਖਪਿ ਹੋਇ ਖਾਰੁ ॥
ਕੁੜੁ ਕੁੜੈ ਨੇਹੁ ਲਗਾ ਵਿਸਰਿਆ ਕਰਤਾਰੁ ॥
ਕਿਸੁ ਨਾਲਿ ਕੌਥੈ ਦੋਸਤੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਚਲਣਹਾਰੁ ॥
ਕੁੜੁ ਮਿਠਾ ਕੁੜੁ ਮਾਖਿਉ ਕੁੜੁ ਡੋਬੇ ਪੁਰੁ ॥
ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਬੇਨਤੀ ਤੁਧੁ ਬਾਝੁ ਕੂੜੇ ਕੂੜੁ ॥੧॥

ਜੇ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਇਕ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਵਿਚ ਖੱਚਤ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਾਮ-ਰਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾਈ ਏ, ਤਾਂ ਜੁ ਜੀਵਨ ਵਧੇਰੇ ਸੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੰਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੰਨਤਾ ਸਦੀਵੀ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਮਾਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ‘ਕਰੰਗ ਬਿਖੁ’ ਕਰ ਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਮਾਸ ਨਿੰਦਤ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਤੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਸੇਵਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ।

ਕੀ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ?

ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਮੁੱਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ-ਜੂਲਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ੋਰ-ਜੂਲਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ। ਮਾਸ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਨਿਰਦੀਓ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੀ ਇਕ ਵੱਡਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ। ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਹੋਰ ਇੱਲਤਾਂ (ਬੈੜੀਆਂ ਵਾਦੀਆਂ) ਵੀ ਸੁਤੇ ਹੀ ਆ ਚੰਬੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਡਾ ਮੁਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧ ਮਾਸ-ਪਾਪਤੀ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਜ਼ੋਰ-ਜੂਲਮ ਨਾਲ ਹੈ। ਜ਼ੋਰ-ਜੂਲਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਮਾਸ ਛਕ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਅ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਜੇ ਰਤੁ ਲਗੈ ਕਪੜੈ ਜਾਮਾ ਹੋਇ ਪਲੀਤੁ ॥

ਜੋ ਰਤੁ ਪੀਵਹਿ ਮਾਣਸਾ ਤਿਨ ਕਿਉ ਨਿਰਮਲੁ ਚੀਤੁ ॥੧॥੬॥

(ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੦)

[ਅਰਥ : ਜੇ ਕਪੜੇ ਉਤੇ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਛਿੱਟਾਂ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਟਾਕ ਅਪਵਿਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਅਤੇ ਇਸ ਪੁਸ਼ਟਾਕ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਭਜਨ-ਬੰਦਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ) ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ (ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸਗਵੀਂ ਰਤ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿਤ ਕਿਵੇਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।]

ਭਲਾ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ (ਅਖੰਤੀ) ਸਿਖ ਇਹ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰੇ ਕਿ ਬਿਖ (ਤਮਾਕੁ) ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦਾ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਲਈ ਤਮਾਕੁ ਸੇਵਨ ਦੀ ਕੋਈ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ?

ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਮਾਕੁ ਦਾ ਸੇਵਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮਾਰ੍ਹ ਹਨ। ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਤਮਾਕੁ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਖ ਕਰਕੇ ਵਰਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਤਮਾਕੁ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੈ।

ਮਾਸ ਇਕ ਵਿਕਾਰ-ਉਪਜਾਊ (Passion Provoking) ਤੇ ਤਾਮਸਿਕ ਭੋਜਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕਦਰਤੀ ਅਹਾਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਦੋਹਾਂ ਉਤੇ ਕੁਦਰਤ-ਵਿਰੋਧੀ ਪੁਸ਼ਿਤੀਆਂ ਦਾ ਉਤਪਨੀ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਮਾਸ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਟ ਵਦਕ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਲੇਛਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਕਟਣਾ ਵਢਣਾ ਹੱਤਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਵੱਡਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ:

ਅਸਿਖ ਗਲ-ਵਢ ਹੱਤਿਆ ਕਮਾਹਿ ॥
ਅਸਿਖ ਪਾਪੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥

(ਜਪੁਜੀ, ਪਉੜੀ ੧੯)

ਜਦੋਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਧੀਨ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਉਤਪਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਸੇ ਵਕਤ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਤੁਰਤ ਬੁੱਚੜ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਪੁਜਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਬੁੱਚੜ ਬਣਨ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਇਹ ਆਖਦਿਆਂ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸਵਾਲ ਸਿੱਧਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ 'ਕਰੰਗ-ਬਿਖੂ' ਕਹਿ ਕੇ ਨਿੰਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੋਰ-ਜੁਲਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਚੜ ਬਣਨ ਤਕ ਨੌਬਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ-ਪੁੱਤਰਾਂ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ?

ਦਲੀਲ ਨੰਬਰ ੨

ਮਾਸ-ਅਹਾਰੀ ਵੀਰਾਂ ਵਲੋਂ ਦਲੀਲ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ, ਭਾਵ ਕੁਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਮਾਸ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ, ਝਟਕਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰ

ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਕੁੱਠੇ' ਅਤੇ 'ਝਟਕੇ' ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਰ ਲੈਣੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕੁੱਠਾ : ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਹੇਠ-ਲਿਖੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ 'ਕੁੱਠਾ' ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:

ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ 'ਕੁੱਠਾ' ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ ॥
ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਾ ॥ (੪੧੨)

ਤਿਸ ਦਾ 'ਕੁੱਠਾ' ਹੋਵੈ ਸੇਖੁ ॥
ਲੋਹੂ ਲਥੁ ਨਿਕਥਾ ਵੇਖੁ ॥ (੯੫੯)

ਪਾਪ ਕਰੰਦੜ ਸਰਪਰ ਮੁਠੇ ॥

ਅਜਰਾਈਲੀ ਫੜੇ ਫੜਿ 'ਕੁੱਠੇ' ॥ (੧੦੧੯)

ਕੁੱਠਾ—ਕੋਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਅਥਵਾ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਮਨ-ਮਾਨੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, 'ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਟਿਆ ਜੀਵ'।

ਝਟਕਾ : 'ਝਟਕਾ' ਪਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕਹਿ ਕੇ ਸ਼ਸਤਰ ਦੇ ਇਕੋ ਵਾਰ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਸਿਰ ਵਢਣਾ'।

'ਕੁੱਠਾ' ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਹਣਾ ਪਾਤੂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ 'ਕਿਰਿਆ-ਫਲ ਕਾਰਦੰਤਕ' ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ 'ਕੋਹਿਆ ਹੋਇਆ'। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਜੋਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਗੁਸਿਆ ਹੋਇਆ—ਕੁੱਠਾ

ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ—ਵੁੱਠਾ

ਢਹਿਆ ਹੋਇਆ—ਢੱਠਾ

ਦੇਖਿਆ ਹੋਇਆ—ਫਿੱਠਾ

ਮੁਹਿਆ ਹੋਇਆ—ਮੁੱਠਾ

ਘੁਥਾ ਹੋਇਆ—ਘੁੱਠਾ

'ਕੁੱਠਾ' ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ 'ਕੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ' ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਕੁੱਠਾ ਖਾਣਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਮੁਕਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਛੁਗੀ ਨਾਲ ਕੋਹੇ ਜਾਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੱਟੇ ਜਾਣ, ਭਾਵ, ਦੇਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਕ ਕਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਇਕੋ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਕਟਣ ਨਾਲੋਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕਟਣ ਵਿਚ ਕਸ਼ਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਕਤੱਥੀ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਾਨਵਰ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁੱਚੜ ਹੱਥੀਂ ਕੁਹੀਂਦੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕ-ਪੁਕਾਰਾਂ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਤੇਜ਼ ਹਥਿਆਰ ਲਈ ਬੁੱਚੜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਡਰ ਅਤੇ ਮਾਨਸਕ ਸਹਿਮ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਸ ਉੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰਾ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਝਟਕਈ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਿਕਲ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ

ਦਾ ਮਾਨਸਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪੁਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਬੁੱਚੜ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿਚ ਜਕੜ ਕੇ ਤੇਜ਼ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਵਾਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਧੜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਅਜਥ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਤੋਤਕੜੀ (ਜੀਭ) ਦੇ ਸੁਆਦ ਲਈ ਲੋਭ-ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਲਕਾਏ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਬੇਕਸੂਰ ਮਾਸੂਮ ਅਤੇ ਬੇ-ਜ਼ਬਾਨ (ਬੇ-ਜ਼ਬਾਨ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਰੁਧ ਦਾਦ-ਫਰਿਆਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ) ਜਾਨਵਰਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਢਦੇ-ਟੁਕੜੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਫਿਰ ਬੜੇ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੀ, ਝਟਕੇ ਦੁਆਰਾ ਵਢਣ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਕਤੱਈ ਤਕਲੀਫ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਹੱਠ-ਪਰਮੀ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਵਲੋਂ ਜਾਨਵਰ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਰੁਧ ਦਾਦ-ਫਰਿਆਦ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਰਬੱਤ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਦੀਨ-ਦੁਖੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਸੱਚਾ ਨਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਧਰਮ-ਨਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ਾਲਮ ਬੱਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਛੋਟਾ

ਧਰਮਰਾਇ ਨੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੋਚਾਰਿ ॥

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਸਟੁ ਆਤਮਾ ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ॥ (੩੯) (ਪੰਨਾ ੩੯)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫਤਵਾ ਹਰੇਕ ਜ਼ਾਲਮ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਹੈ :

ਕਬੀਰ ਜੋਰੁ ਕੀਆ ਸੋ ਜ਼ਲਮੁ ਹੈ ਲੇਇ ਜਥਾਥੁ ਖੁਦਾਇ ॥

ਦਫਤਰਿ ਲੇਖਾ ਨੀਕਸੈ ਮਾਰੁ ਮੁਰੈ ਮੁਹਿ ਖਾਇ ॥੨੦੦॥

ਕਬੀਰ ਜੀਅ ਜੁ ਮਾਰਹਿ ਜੋਰੁ ਕਰਿ ਕਹਤੇ ਹਹਿ ਜੁ ਹਲਾਲੁ ॥

ਦਫਤਰੁ ਦਈ ਜਥ ਕਾਢਿ ਹੈ ਹੋਇਗਾ ਕਉਨੁ ਹਵਾਲੁ ॥੧੯੯੯॥

(ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੨੧੫)

ਸੀਹ ਪਜੂਤੀ ਬਕਰੀ ਮਰਦੀ ਹੋਈ ਹੜ ਹੜ ਹਸੀ ॥

ਸੀਹ ਪੁਛੈ ਵਿਸਮਾਦ ਹੋਇ ਇਤੂ ਅਉਸਰ ਕਿਤੂ ਰਹਸਿ ਰਹਸੀ ॥

ਬਿਨਉ ਕਰੇਦੀ ਬਕਰੀ ਪੜ ਅਸਾਡੇ ਕੌਚਨਿ ਖਸੀ ॥

ਅਕ ਪਤੂਰਾ ਖਾਧਿਆ ਕੁਹਿ ਕੁਹਿ ਖਲ ਉਖਲਿ ਵਿਣਸੀ ॥

ਮਾਸੁ ਖਾਨ ਗਲ ਵਾਦਿ ਕੈ ਹਾਲੁ ਤਿਨਾੜਾ ਕਉਣ ਹੋਵਸੀ ॥
ਗਰਬ ਗਰੋਬ ਦੇਹ ਬੇਹ ਖਾਜੁ ਅਖਾਜੁ ਅਕਾਜੁ ਕਰਸੀ ॥
ਜਗਿ ਆਇਆ ਸਭ ਕੋਈ ਮਰਸੀ ॥੧੭॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੫)

ਕੁਹਿ ਕਸਾਈ ਬਕਰੀ ਲਾਇ ਲੂਣ ਸੀਖ ਮਾਸ ਪਰੋਆ ॥
ਹਸਿ ਹਸਿ ਬੋਲੀ ਕੁਗੋਦੀ ਖਾਧੇ ਅਕੁ ਹਾਲੁ ਇਹ ਹੋਆ ॥
ਮਾਸ ਖਾਨ ਗਲ ਛੁਗੀ ਦੇ ਹਾਲ ਤਿਨਾੜਾ ਕਉਣ ਅਲੋਆ ॥
ਜੀਭੇ ਹੰਦਾ ਫੇਤਿਆਂ ਖਉ ਦੰਦਾਂ ਮੁਹਿ ਭੈਨਿ ਵਿਗੋਆ ॥
ਪਰਤਨ ਪਰਪਨ ਨਿੰਦ ਕਰਿ ਹੋਆ ਦੁਜੀਭਾ ਬਿਸੀਅਰੁ ਭੋਆ ॥
ਵਾਸਿ ਆਵੈ ਗੁਰ ਮੰਤ ਸੁਣਿ ਨਿਗੁਰਾ ਮਨਮੁਖ ਸੁਣੈ ਨ ਸੋਆ ॥
ਵੇਖਿ ਨ ਚਲੈ ਅਗੈ ਟੋਆ ॥੨੧॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੨)

ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ ਲਈ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੰਘਾਰ ਕਰਨੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਜਦੀ ਹੈ। ਸੰਘਾਰ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ, 'ਭਟਕਾ' ਜਾਂ 'ਹਲਾਲੁ', ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕੁਝ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੂਝ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਜੀਬ ਦੇ ਚਸਕੇ ਅਪੀਨ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਕੁਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਕੁਕਰਮ ਨੂੰ ਸੁਭ-ਕਰਮ ਸਿਧ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁੱਚਰਾਂ ਘੜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੀ ! ਇਸ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਬਲੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜੂਨ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਛੁਗਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੁਆਰਥੀ ਲੋਕ ਲੋਭ-ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਕੇਵਲ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਚਸਕੇ ਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗੋਗੜ ਵਧਾਣ ਦਾ ਹੀ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਤਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਸੁਆਦਲੇ ਅਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਪਦਾਰਥ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਜੋ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਫਿਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸੰਘੀ ਘੁਟਣ ਦਾ ਅਨਰਥ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਝੱਖ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ? ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ

ਰੋਜਾ ਧਰੈ ਮਨਾਵੈ ਅਲਹੁ, ਸੁਆਦਤ ਜੀਅ ਸੰਘਾਰੈ ॥

ਆਪਾ ਦੇਖਿ ਅਵਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖੈ, ਕਾਹੇ ਕਉ ਝੱਖ ਮਾਰੈ ॥ (੪੯੩)

ਅਫਸੋਸ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ-ਅਹਾਰੀ ਚਲਾਕ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਖਾਸ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਮਾਸ ਦੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਜਿਹੀ ਪਰਪੰਚ-ਲੀਲਾ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਪਰਪੰਚੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਜ ਉੜ੍ਹੜਦੀ ਹੈ

ਜੀਅ ਬਧਹੁ ਸੁ ਧਰਮੁ ਕਰਿ ਬਾਪਹੁ ਅਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਤ ਭਾਈ ॥

ਆਪਸ ਕਉ ਮੁਨਿਵਰ ਕਰਿ ਬਾਪਹੁ ਕਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਕਸਾਈ ॥ (੧੧੦੩)

ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੁਕਰ ਜਾਏ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸਿਖ, ਇਸ ਛੁਗਮਾਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਅਰਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਨ

ਹੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖੋ! ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਇਸ (ਕੁਕਰਮ ਨੂੰ) ਧਰਮ (ਰਹਿਤ) ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਤੇ ਪਰਚਾਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਅਧਰਮ (ਕੁਰਹਿਤ) ਕਿਹੜੀ ਬਲਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ?

ਜੇ (ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ-ਜੂਲਮ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਮਾਸ ਵਰਗਾ ਨਿੰਦਤ ਪਦਾਰਥ ਖਾ ਕੇ ਫਿਰ ਵੀ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ (ਸੰਤ-ਖਾਲਸਾ) ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਸਾਈ ਕੌਣ ਹੋਇਆ?

ਝਟਕਈ, ਕਸਾਈ ਅਤੇ ਬੁਚੜ ਇਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ-ਵੱਡਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਕੋਈ ਆਦਰ-ਨੀਯ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਅਥਵਾ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਘਿਰਣਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਕਿੰਨਾ ਅੰਨ੍ਹੇਰ ਹੈ ਜਿਸ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਜ਼ੋਰ-ਜੂਲਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਜੀਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪ ਜ਼ਾਲਮ ਬਣ ਬੈਠੇ! ਧੱਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਵਧੀਕੀ ਕਦੀ ਮੰਨਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮੰਨਿਆ-ਪ੍ਰਮੰਨਿਆ ਜ਼ਾਲਮ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਬੁਰਕਾ ਪਾ ਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜੂਲਮ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਚਲਾਕ ਬੰਦੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਸਦਾ ਧਰਮ ਦੀ ਆੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਆੜ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੁਕਰਮ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤਕ ਲੁਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ, ਧਰਮ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੁਕਰਮਾਂ ਕਾਰਨ ਧਰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਨਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵ-ਹੱਤਿਆ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਦੱਸ ਕੇ, ਭਾਵ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦੱਸ ਕੇ ਮਾਸ ਦੇ ਚਸਕੇਰੇ ਭਰਾ, ਕੀ ਇੰਜ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ?

ਦਇਆ ਦੈਵੀ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਿਰਮੌਰ ਗੁਣ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ 'ਧਰਮ ਦਾ ਮੁੱਢ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਇਆਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਮਿੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਵਤੀਰਾ ਸੁਖਾਵਾਂ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਨਿਰਦਈ ਪੁਰਸ਼ ਖਰੂਵਾ ਅਤੇ ਕੁਰੱਖਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਹਾਰ ਚੁਭਵਾਂ ਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਇਆ ਦੀ ਬੜੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹੁਤਾ ਹੈ, ਟੂਕ ਮਾਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਜੋਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰ ॥

(ਜਪੁਜੀ. ਪੰਨਾ ੩)

[ਅਰਥ : 'ਧਰਮ', ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਤੀ ਬੰਸੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਦਇਆ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ।]

ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁਨ ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ ॥

(ਬਾਰਹਮਾਹ ਮਾਂਝ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੩੬)

[ਅਰਥ : ਜੀਵਾਂ ਉਪਰ ਦਇਆ ਕਰਨੀ ਮਾਨੋ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੁਲ ਹੈ, ਜੀਅ ਦਇਆ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਕਬੂਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।]

ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਬ ਜੀਅ ਦਇਆ ॥

ਇਨ ਬਿਧਿ ਬਰਤੁ ਸੰਪੂਰਨ ਭਇਆ ॥ (੨੯੯)

[ਅਰਥ : ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ ਅਤੇ ਦਇਆ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਹੀ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸੋਸ਼ਟ ਵਰਤ ਹੈ।]

ਦਯਾਲੁ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜੀਆ ਪੰਚ ਦੋਖ ਬਿਵਰਜਿਤਹ ॥੪੦॥

(ਸਹਸਕਿਤੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭)

[ਅਰਥ : ਸਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਛਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੋਸ਼ਟ ਲਛਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਇਆ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਦੋਖ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਵਰਜੀ ਰਖਦੇ ਹਨ।]

ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ

ਖਸਮੁ ਪਛਾਨਿ ਤਰਸ ਕਰਿ ਜੀਅ ਮਹਿ ਮਾਰਿ ਮੰਣੀ ਕਰਿ ਫੀਕੀ ॥ (੪੧੦)

[ਅਰਥ : ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਖਸਮ ਵੱਸਦਾ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਤਰਸ ਕਰ ਅਤੇ ਬੁਦਗਰਜੀ ਅਤੇ ਹੋਕਾਰ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬੇਸ਼ਾਦਾ ਸਮਝ (ਕੇਤਿਆਗ ਦੇਹ)।]

ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਰ-ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 'ਜੀਅ-ਦਇਆ' ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ, ਪ੍ਰਮੁਖ ਤੇ ਮੁਢਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮਾਸ-ਅਹਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮੰਨਣ ਤੇ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਛੋਟ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ? ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਥੇ ? ਪਰ ਜੇ ਜੀਅ-ਦਇਆ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਭ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਜ਼ੋਰ-ਜੁਲਮ ਵਰਤ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ, ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ?

ਨਿਰਸੰਦੇਹ 'ਜੀਅ-ਦਇਆ' ਅਤੇ 'ਜੀਵ-ਹੱਤਿਆ' ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰ-ਪਾਰਾ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਵਿਚਾਰ-ਪਾਰਾ ਦੀ ਸਿਖ ਧਰਮ ਅੰਦਰ ਸ਼ਲਾਘਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਦੀ ਨਿਖੇਪੀ।

ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਮ-ਲੇਵਾ ਸਿਖ ਜੀਵ-ਹੱਤਿਆ ਕਮਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰਹੁ-ਗੀਤੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ?

ਕੁਦਰਤੀ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜੀਵ-ਦਇਆ ਦਾ ਘੇਰਾ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖ ਸ੍ਰੇਣੀ ਉੱਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ? ਕੀ ਬਾਕੀ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਨਹੀਂ ? ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੇ ਜਜਬੇ ਨਹੀਂ ?

ਇਸ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਮੁਕਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਦੁਖ ਵਿਚ ਗ਼ਮੀ ਅਤੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਬੁਸ਼ੀ ਦੇ ਜਜਬੇ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਤਪਨਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਸੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗੂ ਹੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਇਵੇਂ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ। ਫਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ ਲਈ ਕਿਉਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜਾਨ 'ਤੇ ਖੋਡਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ 'ਜੀਅ-ਦਇਆ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਦਯਾਲੇ ਸਰਬਦ ਜੀਆ' ਦਾ ਪਾਵਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ, ਗਮਈਏ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਜਲਵਾ-ਗਰ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਰਬ-ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸਚਾਈ ਬੇਦ ਅਤੇ ਕਤੇਬ ਆਪਣੇ

ਆਪਣੇ ਅਨੁਆਈਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਬੁਦਗਰਜੀ ਅਤੇ ਚਸਕੇ ਅਧੀਨ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਰਚਾਰੇ ਗਏ 'ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਸੀ ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਬੂਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਦੇਸ਼ ! ਇਹ ਮੌਮ-ਠਗਣਾ ਮੰਮਨ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰਨ ਦੀ ਝੱਖ ਤਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਚਸਕੇ ਲਈ, ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਬੋਗਾਂ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ੰਗ ਹੋ ਕੇ ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਖੀਣ ਹੋਈ ਸਰੀਰਕ ਸਤਿਆ ਨੂੰ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਤਿਆ ਲੁਟ ਕੇ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਹਿਤ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਮੰਦ-ਕਰਣੀ ਨੂੰ 'ਹਲਾਲ' ਦੇ ਪੜਦੇ ਥਾਂ ਲੁਕਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਜਿਹੇ ਪਰਪੰਚੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਾਜ ਬੂਬ ਉਘੇੜਦੀ ਹੈ

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕਹਹੁ ਮਤ ਝੂਠੇ ਝੂਠਾ ਜੋ ਨ ਬਿਚਾਰੈ ॥
ਜਉ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਬੁਦਾਇ ਕਹਤ ਹਉ,
ਤਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ ॥੧॥
ਮੁਲਾਂ ਕਹਹੁ ਨਿਆਉ ਬੁਦਾਈ ॥
ਤੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਪਕਾਰਿ ਜੀਉ ਆਨਿਆ ਦੇਹ ਬਿਨਾਸੀ
ਮਾਟੀ ਕਉ ਬਿਸਾਮਿਲ ਕੀਆ ॥
ਜੋਤਿ ਸਰੂਪਿ ਅਨਾਹਤਿ ਲਾਗੀ
ਕਹੁ ਹਲਾਲੁ ਕਿਆ ਕੀਆ ॥੨॥
ਕਿਆ ਉਜੂ ਪਾਕੁ ਕੀਆ ਮੁਹੁ ਧੋਇਆ
ਕਿਆ ਮਸੀਤਿ ਸਿਜੁ ਲਾਇਆ ॥
ਜਉ ਦਿਲ ਮਹਿ ਕਪਟੁ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਹੁ,
ਕਿਆ ਹਜ ਕਾਬੇ ਜਾਇਆ ॥੩॥
ਤੁੰ ਨਾਪਾਕੁ ਪਾਕੁ ਨਹੀਂ ਸੂਝਿਆ
ਤਿਸ ਕਾ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥
ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਭਿਸਤਿ ਤੇ ਚੂਬਾ,
ਦੇਜਕ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥੪॥੪॥ (੧੩੫੦)

ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ, ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਿੱਧਾ ਸੁਆਲ ਹੈ :

੧. ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੯੪

- (ੳ) ਜੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁਦਾ ਦੀ ਹਸਤੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੁਹਰਗੀ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਜੀਵ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ ?
- (ਅ) ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸਗੋਰ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰ ਕੇ ਹਲਾਲ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ?
- (ੳ) ਜਦ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਪਟ ਹੈ (ਚਸਕੇ-ਅਧੀਨ ਮਾਸ ਖਾ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਮੰਦ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਲੁਕਾਉਣ ਦਾ) ਤਾਂ ਫਿਰ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ?

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਆਲਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਕੀ ਉੱਤਰ ਹੈ ? ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਫਿਰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਆਨ-ਹੀਣ ਹਾਲਤ ਤੇ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ :

“ਹੇ ਅਸ਼ਰਫ਼ੁਲ ਮਖ਼ਲੂਕਾਤ (ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ) ਬੰਦੇ ! ਆਪਣੇ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ-ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ ਤੂੰ ਲੁਟ-ਘਸੁਟ ਤੇ ਜੋਰ-ਜੁਲਮ ਦਾ ਗਲਤ ਰਾਹ ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਲਿਆ ਲੋਕਾ ! ਪਵਿਤਰਤਾ ਦੇ ਸੋਮੇ ਆਪਣੇ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਸਗੋਂ ਮਲੇਛਾਂ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਮਲੇਛ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈਂ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹਿਸ਼ਤ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਤੂੰ ਦੋਜ਼ਕ ਦਾ ਰਾਹ ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਉਂ ?”

ਮਾਸ ਦੇ ਚਸਕੋਰੇ ਵੀਰਾਂ ਵਲੋਂ ਝਟਕੇਂ ਅਤੇ ਕੁੱਠੇ (ਹਲਾਲ) ਸੰਬੰਧੀ ਘੜੀਆਂ ਢਕੌਂਸਲਾ ਵੀ ਅਜੀਬ ਹੈ। ਇਕੋ ਜਾਨਵਰ ਜੇ ‘ਕਲਮਾ’ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਹਲਾਲ (ਕੁੱਠਾ) ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ‘ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ’ ਬੋਲ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਝਟਕਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਓਹੋ ਮਾਸ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਹਲਾਲ ਅਥਵਾ ਖਾਣ ਯੋਗ ਹੈ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕੁੱਠਾ ਅਥਵਾ ਅਖਾਧ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਝਟਕਾ ਅਥਵਾ ਖਾਣ ਯੋਗ ਹੈ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਹਰਾਮ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਨਿੰਦਤ ਵਸਤੂ ਮਾਸ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਿਖ ਲਈ ‘ਕਲਮਾ’ ਨਿੰਦਤ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ‘ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ’।

ਪਰ ਜੇ ‘ਕਲਮਾ’ ਅਤੇ ‘ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ’ ਦੋਵੇਂ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਕਲਾਮ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਇਕ ਪਿਰ ਕਲਮੇ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੀ ‘ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ’ ਤੋਂ ? ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਾ ਤਾਂ ‘ਕਲਮਾ’ ਘਿਰਣਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ‘ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ’। ਜੇ ਕੁਝ ਘਿਰਣਤ ਅਤੇ ਨਿੰਦਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਮਾਸ-ਖੋਰੇ ਭੁਗਾਵਾਂ ਦੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੰਘਾਰ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਿਛੇ

ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਮੂਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਦੀ ਤੇ ਸੁਆਰਥੀ ਭਾਵਨਾ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਦਰਲੀ ਮੰਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਮੰਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ, ਬਾਹਰੋਂ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ‘ਕਲਮਾ’ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂ ‘ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ’ ਉਚਾਰੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸੁਧ ਹੋਏ ਮੰਨੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਲੇਖਾ ਤਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ‘ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੈ

ਹਰ ਹਰ ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਕਪਟੁ ਕਮਾਵਹਿ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ ਨ ਹੋਈ ॥

(ਸੂਹੀ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੨੩੨)

ਬੇਦੁ ਪੜੈ ਮੁਖਿ ਮੌਠੀ ਬਾਣੀ ॥

ਜੀਆ ਕੁਹਤ ਨ ਸੰਗੈ ਪਰਾਣੀ ॥੩॥੧੦੭॥ (ਗਊੜੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੦੧)

ਨਿਜੀ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮੂਨ ਡੋਲੁਣਾ ਮੰਦਾ ਕਰਮ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰ ਹੈ। ਜੋਰ-ਜੁਲਮ ਦਾ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਚਿਤ ਨਿਰਮਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਫਿਰ ਚਿਤ ਨਿਰਮਲ ਹੋਏ ਬਗੈਰ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਤਦੇ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਛੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਖੁਲਾਇ ਕਾ, ਦਿਲ ਹੱਛੈ ਮੁਖਿ ਲੇਹੁ ॥

ਅਵਰਿ ਦਿਵਜੇ ਦੁਨੀ ਕੇ ਝੂਠੇ ਅਮਲ ਕਰੇਹੁ ॥੧॥

(ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੦)

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਆਦਿ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਚਿਤ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਵਜੋਂ ਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਪਟ ਟਿਕਿਆ ਰਵੇਂ ਅਤੇ ਇਸ ਕਪਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਨੁੱਖ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਰਵੇਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਖਾਵਾ, ਫਰੇਬ ਅਤੇ ਪਰਪੰਚ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਅਜਿਹੇ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਪਖੰਡੀ ਜੀਵਨ ਉਤੇ ਬੜਾ ਕਰੜਾ ਕਟਾਖ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਜਉ ਦਿਲ ਮਹਿ ਕਪਟੁ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਹੁ,
ਕਿਆ ਹਜ ਕਾਬੇ ਜਾਇਆ ॥੩॥ (੧੩੫੦)

ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ :

ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਚੁਕਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿਖਹੁ
ਨਿਹਕਪਟ ਕਮਾਵਹੁ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿ ਘਾਲ ॥ (੯੭)

ਮਨੁੱਖੀ ਫਿਤਰਤ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਕਪਟ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਪਾਪ ਲੁਕਾਉਣ ਦਾ ਕਪਟ ਨਾ ਵੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵੀ ਪਾਪ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮਨ ਮਲੀਨ ਕਰੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਪਾਪ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਜੇ ਰਤੁ ਲਗੈ ਕਪੜੇ ਜਾਣਾ ਹੋਇ ਪਲੀਤੁ ॥
ਜੇ ਰਤੁ ਪੀਵਹਿ ਮਾਣਸਾ ਤਿਨੁ ਕਿਉ ਨਿਰਮਲੁ ਚੀਤੁ ॥ (੧੪੦)

[ਅਰਥ : ਜੇ ਖੂਨ ਦਾ ਦਾਗ ਮਨੁੱਖੀ ਪੁਸ਼ਟਾਕ ਨਾਲ ਲਗ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪੁਸ਼ਟਾਕ ਅਪਵਿਤਰ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ (ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਰਤ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਿਵੇਂ ਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ?]

ਅਰਥ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਨਵੈ ਹੈ—‘ਜੇ ਮਾਣਸਾ ਰਤੁ ਪੀਵਹਿ’ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ‘ਮਾਣਸਾ’ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਅੰਤਲੇ ਕੰਨੇ ਦਾ ਬਿੰਦੇ ਸਹਿਤ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਮਾਸ-ਅਹਾਰ ਦੇ ਪੱਖੀ ਸੱਜਣ ‘ਮਾਣਸਾ’ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਕੰਨੇ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਬਿੰਦੇ ਸਹਿਤ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, “ਜਿਹੜੇ (ਵਿਅਕਤੀ) ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਰਤ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।” ਇਹ ਖਿਚ-ਯੂਹ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਪਰਜੇ ਹਨ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿੰਗ ਟੇਢ ਨਹੀਂ। ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਰਤ ਲਗਿਆਂ ਕਪੜਾ ਅਪਵਿਤਰ, ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਰਤ ਡੌਲ੍ਹ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਚਿਤ ਅਪਵਿਤਰ।

ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਪੱਖੀ ਸੱਜਣ ਉਪਰੋਕਤ ਤੁਕ ਦੇ ਗਲਤ ਅਰਥ ਕਰ ਕੇ ਕਿੰਨੀ ਬੇ-ਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਅਤੇ ਭੋਲੀ ਭਾਲੀ ਸਿਖ ਜਨਤਾ ਨਾਲ। ਕੋਈ ਪੁਛੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਵਧੀਕੀ ਦਾ ਅਰਥ ਉਸ ਦੀ ਰਤ ਪੀਤੇ ਜਾਣਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਸਗਵੀਂ ਰਤ ਪੀਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਓਹਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਧੀਂਗਾ-ਜੋਗੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਮਨੁੱਖ-ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕਰੀ ਜਾਏ ਅਤੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਕਰੀ ਜਾਏ, ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੱਚ ਹੀ ਸੱਚ ਨਿਬੜੇਗਾ।

ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਜੋ ਬੜੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਗੱਲ ਅਧੂਰੀ ਰਵੇਗੀ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਬੁਚੜ-ਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਾਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਤਾਂ ‘ਕਲਮਾ’ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ‘ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ’ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੁਚੜਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਗਾਲ੍ਹਾਂ-ਦੁਪੜਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹੋਂ ਫਕੜ ਤੇਲਦੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਗੰਦੇ ਮੰਦੇ ਗੋਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰ ਵੱਡੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਜ਼ੇ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਲਾਲ ਅਤੇ ਝਟਕੇ ਦਾ ਸ੍ਰੈ-ਕਲਪਤ ਵਿਕਾਰ ਛਿਕੇ ‘ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਮਾਸ ਦੇ ਚਸਕੇਰੇ ਵੀਰ ਸਭ ਕੁਝ ਰਗੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਹੋਰ ਖੁਲ੍ਹ੍ਹ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਝਟਕੇ ਹਲਾਲ ਦਾ ਛਸਤਾ ਵੀ ਵਚਿਆ ਗਿਆ। ਚਲੋ ਠੀਕ ਹੈ, ਇਹ ਅਗੇ ਵੀ ਤਾਂ ਇਕ ਢਕੋਂਸਲਾ ਹੀ ਸੀ।

ਦਲੀਲ ਨੰਬਰ ੩

ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਪੱਖੀ ਵੀਰ ਹੇਠ-ਲਿਖੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਸਿਧੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ :

(ਉ) ‘ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਵਿਖੇ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਵਲੋਂ ਮਾਰ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਿਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਪਕਵਾਇਆ ਤੇ ਉਥੇ ਇਕੱਦਰ ਹੋਏ ਵੈਸ਼ਨਵੀ ਬਾਹਮਣਾਂ ਤੇ ਪਾਂਡਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।

(ਇ) ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਰਹੇ। ਜੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਦੇ ਕੀ ਅਰਥ ?

ਵਿਚਾਰ

ਸਿਖ ਇਤਿਹਾ। ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਨਜਾਣੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਕ ਦੇ ਪੱਖੀ ਸੱਜਣ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸ਼ਟ ਤਕ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ’ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ

ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਹੋਠਾਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

“ਸਾਡੇ ਮੱਤ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਨਯਮਤੀ ਗ੍ਰੰਥ-ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ, ਨੀਤੀ ਤੇ ਧਰਮ ਆਦਿਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬੀ ਰੰਗਤ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਛਾਣ-ਬੀਣ ਕੀਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਐਸੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਮੂਲੋਂ ਨਿਰਮੂਲ ਅਥਵਾ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।.....ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮੱਤ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਨ ਭ੍ਰਮ-ਚੱਕ੍ਰ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਅੰਖਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਸੱਚਾ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਕਿਹੜਾ ਪੁਸਤਕ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ-ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ.....ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਨਾਲ ਸਭ ਸਿਖ ਮੱਤ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੰਥਿਆ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਚਨਾਂ ਦਾ ਤਜਾਗ ਅਤੇ ਅਨਕੂਲ ਵਚਨਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਠਨਾਈਆਂ ਛਿਨ ਵਿਚ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

[ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ, ਪੰਨਾ ੮, ਅ]

ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹੋਠਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ

(ੴ) ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ‘ਗੁਰ ਵਿਲਾਸ’ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੀਤਲਾ (ਚੇਚਕ) ਨਿਕਲੀ, ਤਦ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੇ ਪਰਸਾਦ ਦੁਰਗਾ ਭਈ ਪ੍ਰਸੰਨ ॥
ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਬੀਤਤ ਭਏ ਠੰਢੀ ਕਹਿ ਸੁਖ ਮੰਨ ॥
ਪੂਜਾ ਨਲੇਰ ਸੌਂ ਦਰਬ ਅਪਾਰਾ ॥
ਭੇਟ ਖਰੀ ਦੇਵੀ ਦਰਬਾਰਾ ॥
ਦੇਵੀ ਕੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕੀਨੀ ॥
ਦੇਹੁਰੇ ਕੀ ਅਤਿਸੈ ਛਾਬਿ ਚੀਨੀ ॥ (੧੯)

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ’ ਦੀ ਰਾਸਿ ੩ ਦੇ ਅੰ: ੧੨ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪੂਜਾ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸੀਤਲਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ

ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਾਪੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਬਾਲਕ ਰਖੇ ਆਪੇ ॥
ਸੀਤਲਾ ਠਾਕਿ ਰਹਾਈ ॥ ਬਿਘਨ ਗਾਏ ਹਰਿ ਨਾਈ ॥੧॥

(ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੬੨੭)

[ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ, ਪੰਨਾ ਕ, ਖ, ਗ]

(ਅ) ‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਵਿਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਪਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਧ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਕ ਮੰਨਣ ਜੋਗ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸ਼ਾਬਦ ਪਾਖੰਡ ਰੂਪ ਸ਼ਾਧ ਕਰਮ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ ਇਕ ਲੋਕੀ ਹੋਰੁ ਛਾਮਿਛਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਾਟਿ ਪਿੰਡੁ ਖਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਪਿੰਡੁ ਬਖਸ਼ੀਸ ਕਾ ਕਬਹੂੰ ਨਿਖੂਟਸਿ ਨਾਹਿ ॥੮॥੧॥

(ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੩੬੫)

[ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ, ਪੰਨਾ ੪]

(੯) ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ‘ਗੁਰ ਵਿਲਾਸ’ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨ ਨਿਵਾਸੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਹੀਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਪੂਜਨ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਗਦ ਗਦ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬਚਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥
ਮੈਯਾ ! ਇਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਬ ਕੀਜੈ ॥
ਬਚਗਾ ਪਾਣਿ ਦਾਹਨੁ ਮੁਹਿ ਦੀਜੈ ॥੨੬੭॥.....
ਏਵ ਮਸਤੁ ਕਹਿ ਮਾਤਾ ਭਵਾਨੀ ॥
ਵਰ ਦੈ ਭਈ ਲੋਪ ਜਗ ਰਾਨੀ ॥ (੨੭੧)

‘ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਦੀ ਪੱਚੀਸਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਉਂ ਹੀ ਲੇਖ ਹੈ
ਕਰਾ ਹੈਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਮਾਤਾ ਭਈ ਪ੍ਰਸੰਨ ॥

ਭਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਧੰਨ ਮਾਤ ਜਗ ਧੰਨ ॥ (੩੨)

ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਦੀ ਰੁੱਤ ੩, ਅ: ੪ ਵਿਚ ਵੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

‘ਗੁਰ ਪਦ ਪੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਵਿਚ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹੈ
 ਮਹਾਂ ਥੀਰ ਸ੍ਰੀ ਹਨੂਮਾਨ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੱਢ ਤਬ ਦੀਨੀ ॥
 ਲੋਜੈ ਮਹਾਰਾਜ ਮਮ ਭੇਟਾ ਮਰਯਾਦਾ ਅਤਿ ਚੀਨੀ ॥
 [ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤਡ, ਪੰਨਾ ਚ, ਡ, ਜ, ਝ]

(ਸ) ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ‘ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ’ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ੧੯ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਭੇਟਾ ਪੀਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ
 ਜਬੈ ਜਾਮ ਦਿਨ ਆਨਿ ਰਹਾਯੋ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਵਿਜਿਆ ਪਾਨ ਕਰਾਯੋ ॥

(ਹ) ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ੧੦ਵੇਂ ‘ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ’ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਤੇ ਸੌਲ੍ਹਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਮਲ ਛਕਿਆ ਛਕਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ
 ਬਿਜਿਆ ਪਰਛਤ ਅਮਲ ਮੰਗਵੇਂ ॥
 ਆਪ ਛਕੈ ਪੁਨਿ ਅਪਰ ਦਿਆਵੈਂ ॥ (ਪਰਛਤ—ਅਫੀਮ)

ਮਦਿਰਾ ਬਿਜਿਆ ਖਾਂਡ ਮਿਲਾਈ ॥
 ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਮਿਲ ਗਾਗਰ ਪਾਈ ॥ (ਮਦਿਰਾ—ਸ਼ਰਾਬ)
 ਲੈ ਨਿਜ ਭੇਟ ਕਾਲਿਕਾ ਦੀਨੇ ॥
 ਜੈ ਭਵਾਨੀ ਕੀ ਉਚਰ ਪ੍ਰਭੀਨੈ ॥ (੧੩੭)

(ਕ) ‘ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ’ ਦੀ ਰੁਤ ੩ ਅਧਿਆਇ ੪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :
 ਅਧਿ ਕੈ ਸੁਰਗੰਧ ਮਹਕਾਰ ਸੰਗ ॥
 ਬਹੁ ਰਗੜ ਬਦਾਮਨ ਸਹਿਤ ਭੰਗ ॥
 ਏਲਾ ਲਵੰਤਾ ਮਿਰਚਾਨ ਕਾਰਿ ॥
 ਮੇਲਯੋ ਗੁਲਾਬ ਪੁਤ ਸਰਦ ਵਾਰਿ ॥ (੨).....
 ਪੁਤ ਛੜਧਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਛਕਾਇ ॥ (੮) (ਛੜਧਾਰ—ਅਫੀਮ)

(ਖ) ਫਿਰ ਰੁਤ ੩ ਅਧਿਆਇ ੨੧ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ
 ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਆਖਿਆ :
 ਤਾਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥
 ਹੁਏ ਸੁਖੇ ਕੀ ਦੇਗ ਉਦਾਰਾ ॥

ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਜਬ ਆਯੁਧ ਧਾਰੀ ॥
 ਮਾਦਕ ਚਹੀਏ ਅਨਦ ਮਝਾਰੀ ॥ (੩੯)
 ਸਭ ਮਾਦਿਕ ਤੇ ਬਿਜਿਆ ਆਛੀ ॥
 ਕਪੋਰਕ ਮਹੇਸੂ ਆਦਿ ਇਹ ਬਾਛੀ ॥ (੪)

(ਗ) ‘ਵਿਮਲ ਬਿਬੇਕ ਵਾਰਧਿ’ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਰਹਿਤਨਾਮੀਆ,
 ਚੈਨਪੁਰ ਭਭੂਆ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਪਾਪਤ ਹੋਏ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦੇ
 ਵਾਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ

ਅਚੀਆ ਸੁੱਖਾ ਛੱਤਰਧਾਰ ॥ ਰਨ ਮੈਂ ਜੂਝੈ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ॥

ਫੇਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ
 “ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਸੰਗਤ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਕੜਾ ਕਰ ਸਿੰਘ
 ਸਜਾ ਕਰ ਵਿਦਾ ਕਰਾ, ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਅਮਲ
 ਛਕਿਆ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਸਿਖ ਅਮਲ ਖਾਨੇ ਲੱਗੋ, ਤਾਂ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੀ
 ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਠਹਿਰ ਗਈਆਂ।

(ਨੋਟ : ਵਿਤੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਕੇਹਾ ਸੁੰਦਰ ਉਪਾਉ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ
 ਵਿੜੀ, ਸੇਵਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਪਰੋਪਕਾਰ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ
 ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਠਹਿਰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਨਸੇ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹੇਂ ਹੋ ਕੇ ਉੱਲ੍ਹ ਬਣਨ
 ਨਾਲ।)

[ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤਡ ਕਿਤ ਭਾਃ ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਪੰਨਾ, ਝ, ਟ, ਰ]

ਉਪਰਲੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਟੁਕ ਮਾਤਰ ਹਨ। ਜਿਆਦਾ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇਣ
 ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਹੀ ਢਿੱਡ ਨੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਰਲਾ ਵਿਰੋਧੀਆਂ
 ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ-ਦੇਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਗਿਣ-ਮਿਥ ਕੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ
 ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਬੇਕ-ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਪਰਖਣੇ ਤੇ
 ਨਿਤਾਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੱਖੀ 'ਤੇ ਮੱਖੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ
 ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨਸੇ ਸੇਵਨ ਆਦਿ ਦੀ ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ ਵਿਚ ਨਿਜੀ ਤੌਰ
 ਤੇ ਆਪ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋਣ। ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ
 ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰੁਧ ਹਨ ਤੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਹਾਸੇ-ਹਾਣਾ ਤੇ
 ਭਰੋਸੇ-ਹੀਣਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਘੋਖ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਪਰਖਣ
ਪੜਤਾਲਣ ਅਤੇ ਸੋਧੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੰਥ-ਦਰਦੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਇਸ ਲੋੜ
ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਮੰਗ ਉਤੇ ਪੈਸ ਤੇ ਪਲੇਟਡਾਰਮ
ਰਾਹੀਂ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਵਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕਰ ਕੇ, ਹਾਲ ਪਾਂਨੀਆ ਪਾ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ
ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਜਾਂ
ਇਤਿਹਾਸਕ ਲਿਖਤ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ
ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਖ ਤੇ ਪੁਣ-ਛਾਣ ਕੇ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਅਤੇ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟਾਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਸੋਧੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸੋ ਉਪਰੋਕਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਾਪੀਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਮਾਸ ਖਾਣ
ਦੇ ਪੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ
ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤੇ ਗਏ
'ਜੀਅ-ਦਇਆ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਟਕਰਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ
ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੰਥਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ
ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਸ ਖਾਣ ਤੋਂ ਵਰਜ ਕੇ ਜੀਅ-ਦਇਆ ਦੀ ਪੇਰਨਾ ਦਿਤੀ
ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਟੂਕ ਮਾਤਰ ਥਲੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਦੇਵਲੂਤ ਨਾਮੀ ਰਖਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼

ਪ੍ਰਿਥਮ ਤਜਹੁ ਆਮਿਖ (ਮਾਸ) ਕੋ ਖਾਨਾ ॥
ਕਰਹੁ ਜਸ ਹਿਤ ਜੀਵਨ ਹਾਨਾ ॥੧॥.....
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤਰਿ ਰਹੇ ਗੁਸਾਈਂ ॥
ਗੁਰੂ ਸਿਖੀ ਕੀ ਗੀਤਿ ਚਲਾਈ ॥
ਸਾਡਿ ਰਖਸ਼ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪਾਵੈ ॥
ਆਮਿਖ ਖਾਨ ਤਿਨਹਿ ਤਜਵਾਯੋ ॥ (੧੯).....
ਸੁਧਰ ਸੈਨ ਜੋ ਭੂਮ ਮਹਾਨਾ ॥
ਦੇਵਲੂਤ ਮਨਹੁ ਤਿਹ ਆਨਾ ॥
ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਜੀਵ ਕੀ ਕੀਜੈ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਜਪ ਜਪਹੁ ਦੁਖ ਛੀਜੈ ॥ (੨੦).....
(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਖਾਰਥ, ਅਧਿਆਇ ੫੪)

ਮਕੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ

ਗਊ ਭੈਸ ਅਤੇ ਮੁਰਗਾਈਆਂ, ਹੋਇ ਹੈਵਾਨ ਗਰੀਬ ॥
ਤਹ ਪਰ ਛੁਰੀ ਹਰਾਮ ਹੈ, ਖਾਵਨ ਤਿਨਾ ਪਲੀਤ ॥
ਜੋ ਬਿਚਾਰੇ ਜਾਨਵਰ, ਤਿਨ ਕਰਨ ਹਲਾਲ ॥
ਬਿਨਾ ਰਜਾਇ ਖੁਦਾਇ ਦੀ, ਤਿਹ ਪਰ ਛੁਰੀ ਜਵਾਲ ॥
ਮੁਈ ਷ੈ ਮੁਰਦਾਰ ਹੈ, ਸਹਿਕੇ ਜਾਨ ਕੁਵਾਇ ॥
ਖਾਣਾ ਮਾਸ ਗੁਨਾਹ ਹੈ, ਜੋਰੀ ਜੀਅ ਹਲਾਲ ॥
ਜੋਰੀ ਕੁਠਾ ਹਰਾਮ ਹੈ, ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਜਵਾਲ ॥

(ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ)

ਸ਼ੀਹੋਂ ਉਪਲ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਸ਼ੀਹੋਂ ਉਪਲ ਨੂੰ ਇਕ ਸੌ ਬਕਰੇ ਲਈ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ
ਦਾ ਮੁੰਡਨ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲੋਕ-ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ
ਨੂੰ ਮਾਸ ਭੋਜਨ ਖਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਛੁਰਮਾਇਆ

ਇਤਨੇ ਜੀਵਨ ਹਿੰਸਾ ਕਰੋਂ ॥
ਪਾਪ ਬਿਲਾਸ ਆਪਨ ਸਿਰ ਧਰੋਂ ॥੨॥
ਆਸ ਤੋ ਸੁਰਾਮ ਜਾਨੀਆਹਿ ਕਹਿਓ ॥
ਅੰਤ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਨਰਕਨ ਪਰਥੋ ॥
ਦੇਹਿ ਸਾਸਨਾ ਜਮ ਕੇ ਢੂਤ ॥
ਤਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚੇ ਬੰਧਪ ਪ੍ਰੂਤ ॥੩॥
ਜਿਨ ਹੇਤ ਆਪ ਕਰਮਿ ਕਮਾਇ ॥
ਤਹਾਂ ਨ ਰੰਚਕ ਹੋਇ ਸਹਾਇ ॥
ਸੁਖ ਭੋਗੋਂਗੇ ਸਗਰੇ ਲੋਕ ॥
ਅਪਦਾ ਪਰਹਿ ਤੋਹਿ ਬਡ ਸੋਕ ॥੪॥
ਧਰਮ ਰਾਇ ਜਬ ਕਰਿ ਹੈ ਲੇਖਾ ॥
ਲਹੈ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਰਹੈ ਨ ਸੇਖਾ ॥.....

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਾ ਕਰੋ ਉਪਚਾਰ ॥
ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਨ ਜੀਵ ਸੰਘਾਰ ॥

(ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਸ ੧, ਅੰਸ ੨੬)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ

ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਨੰਬਰ ੯, ਪੰਨਾ ੧੨

ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਵਾਚਣੀ। ਗੁਰੂ ਤੁਸਾਡੀ ਲਜ ਰ-
ਖੈਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਵਰੂ ਸੰਗ-
ਤ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਗੁਰੂ ਪੂਰੀ ਕਰੋਂਗੇ ਸੰਗਤੀ ਦਾ ਰੁ-
ਜਗਾਰੁ ਹੋਗਾ ਇਕ ਦਾਸੀ ਰਹਿਣਾ^੧ ਮਾਸ ਮੱਛੀ ਦੇ ਨੇੜੇ
ਨਹੀਂ ਆਵਣਾ ਸੰਗਤ ਦੀ ਚੀਰੀ ਪਹੁੰਚੀ ਹਕੀਕਤਿ ਸਭ
ਮਲੂਮ ਹੋਈ ਸੰਗਤਿ ਸਰਬਤਿ ਇਕਮ^੨ ਜੁ-
ਤਿ ਹੋ ਤਿਵੇਂ ਰਹਣਾ ਜਾਪੇ ਗੁਰਦਾਸ ਨਾਲ ਲਗ ਰਹ-
ਣਾ ਕਾਰਵਾਰ ਇਨਾ ਨੋ ਦੇਂਦਿਆ ਰਹਣਾ ਸੰਗਤਿ ਉਪ-
ਰਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਖਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹਏ ਸੰਗਤੀ ਦਾ ਰੁਜਗਾਰੁ ਹੋ-
ਗਾ ਸੰਗਤਿ ਆਪ ਵਿਚਿ ਇਕਤੁ^੩ ਕਰਣਾ ਸੰਗ-
ਤੀ ਦੀ ਖਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਦੀਨਾ ਦੇ ਹੋਂਦੇ ਹਏ ਸਭ ਮੇਰੇ
ਪੁਤ ਹੈਨਿ ਸਭਨਾ ਇਕਤੇ ਜੀਐ ਹੋਣਾ
ਅਗੇ ਕਾਰਵਾਰ ਲੇਦੀ ਹਥ ਲਿਖ ਭੇਜਾ ਹਏ ਓਹ
ਸਭਾ ਕਾਰ ਕਰਿ ਭੇਜਣੀ। ਇਲਾਇਚੇ ਮਨ (ਮਣ) ਦਹ.....

ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਨੰ: ੯ ਪੰਨਾ ੧੫

ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ
ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ
ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ
ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ ਅੰਧੀ

੧. ਅਰਥਾਤ—ਇਕ ਢੂਜੇ ਦੇ ਦਾਸ ਬਣ ਕੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ। ੨. ਏਕਤਾ, ਇਤਿਹਾਸ।
੩. ਮਿਲਾਪ।

ਭਾਈ ਜਾਪੂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੁ ਭਾਈ ਮੁਰਗਿ ਭਾਈ ਜਾਤਿ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮ ਸਵਰੂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਗੁ
ਸੰਗਤੀ ਦਾ ਰੁਜਗਾਰੁ ਹੋਗ ਸੰਗਤੀ ਕੀ ਕਾਰ ਜੁ ਲੇਹਾਗਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆ-
ਗਿਆ ਹਏ ਕੀਰਤਨ ਕਰਣਾ ਇਕ ਦਾਸੁ ਭਲੀ ਸੁਗਤਿ ਰਹਣਾ ਮਾਸ
ਮੱਛੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾਹੀ ਆਵਣਾ ਪੂਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ
ਹਏ ਉਪਰੰਤਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹਏ ਭਾਈ ਜਾਪੂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੁਸਾਂ ਸ-
ਭਨਾਂ ਰਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪੂਰਬ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਣੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰੁਪਜਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿ-
ਚ ਪੋਗ ਤਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਥਾਈ ਪਵੇਗੁ ਤਿਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਿਛ ਬੁੜ੍ਹ
ਨ ਹੈਸ ਓਈ ਹਵਾਲ ਸਵ ਕੀ ਹਏ ਰੁਪਯੇ ਸਹਿ ਸਤਿ ਦੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰ ਭੇਜਣਾ
ਪੰਦਰਹ ਜੋੜੇ ਸੈਨੂੰ ਸਵਾਈ ਭੇਜਣਾ ਪੰਦਰਹ ਥਾਥਾ ਜੀਉ ਨੂੰ ਸਵਾਈ ਭੇਜਣਾ।

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜ	^{ਗੁਰੂ}	ਇਥੇ ਤੁਸਾਂ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਕਰਣਾ	^{ਗੁਰੂ}
ਪਣਾ ਜਨਮ ਸ	^{ਪਣਾ}	ਛਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਣੀ ਆਖਨ ਸੁ	^{ਪਣਾ}
ਵਰੂ	^{ਵਰੂ}	ਕਰਣਾ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ	^{ਵਰੂ}

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਭਾ: ਸਾ: ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼,
ਜਿਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ 'ਸੁਧਰਮ ਮਾਰਗ ਗੰਥ' ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ :

ਪੰਜ ਕਰਮ ਨ ਕਰੈ ਸੋ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤ ਹੈ :

- (੧) ਧਨ ਪਰਾਇਆ ਨ ਹਰੈ। (੨) ਇਸਤ੍ਰੀ ਨ ਸੇਵੈ।
(੩) ਨਿੰਦਾ ਨ ਕਰੈ। (੪) ਜੂਆ ਨ ਖੇਲੈ।
(੫) ਮਧ ਮਾਸ ਖਾਯ ਨਾਹੀ।

ਅਜਿਹਾ ਉਲੇਖ ਪੁਰਾਤਨ ਹਥ-ਲਿਖਤ ਬੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਕਿਰਿਆ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ,
ਉਹ ਹੈ ਜੀਵਾਂ ਉਪਰ ਜੂਲਮ ਕਰਨਾ। ਲਈ ਲੋਭ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀਵ
ਤੇ ਜ਼ੋਰ-ਜੂਲਮ ਕਰਨਾ ਹਿੰਸਕ ਰੁਚੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ
ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਗਿਆਸੁ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਵਰਜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਦਇਆ
ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਿਛਲੇ
ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਲਿਖ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ

ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮੱਛੀ ਮਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਨਾ ੩੩-੩੪ ਉਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਾ ਚੁਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸ਼ੀਹੋਂ ਉਪਲ ਨੂੰ ਜੀਵ-ਹਤਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਣਾ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੜਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੀਵ-ਸੰਘਾਰ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਲੇਖਾ ਅਗੇ ਭੁਗਤਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਬੜੀ ਹੋਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਨਚਲੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਵਰਤਾਏ ਜਾਣਾ ਲਿਖ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਲਵੰਡ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਢਾਡੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਾਰ ਵਿਚ, ਜੋ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਵਰਤਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵ-ਪੂਰਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਦੇ ਵਾਰੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ

(ਉ) ਲੰਗਰਿ ਦਉਲਤਿ ਵੰਡੀਐ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੀਰਿ ਘਿਆਲੀ॥ (੯੯੭)

(ਅ) ਨਿਤ ਰਸੋਈ ਤੇਰੀਐ ਘਉ ਮੈਦਾ ਖਾਣ॥ (੯੯੮)

ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਪਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ-ਦੋਖੀ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਨੇ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਮਾਸ-ਅਹਾਰੀ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਰਾਪੌੜ ਮਾਰ ਕੇ ਸਿਖ-ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ ਰਲਾ ਪਾਣ ਦੀ ਗਿਣੀ-ਮਿਥੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕਿਧਰੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਲਿਖਤਾਂ ਸ੍ਰੈ-ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ, ਜੋ (ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਥਵਾ) ਸਿਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਵਿਖੇ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਮੇਲੇ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਵਲੋਂ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਪਕਵਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਵੀ ਮਾਸ-ਅਹਾਰੀ ਵੀਰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਿਸਮਾਦੀ ਕੌਤਕਾਂ ਵਾਲੇ ਚੌਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਇਸ ਚੋਜ-ਬਿਨੋਦੀ ਕੌਤਕ ਦੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਨ, ਪਰ ਇਸ ਰਹਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥

ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮਿਆ ਮਾਸੈ ਅੰਦਰਿ ਵਾਸੁ ॥
ਜੀਉ ਪਾਈ ਮਾਸੁ ਮੁਹਿ ਮਿਲਿਆ ਹਡੁ ਚੰਮੁ ਤਨੁ ਮਾਸੁ ॥
ਮਾਸਹੁ ਬਾਹਰਿ ਕਚਿਆ ਮੰਮਾ ਮਾਸੁ ਗਿਰਾਸੁ ॥
ਮੁਹੁ ਮਾਸੈ ਕਾ ਜੀਡੁ ਮਾਸੈ ਕੀ ਮਾਸੈ ਅੰਦਰਿ ਸਾਸੁ ॥
ਵੱਡਾ ਹੋਆ ਵੀਆਹਿਆ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ ਮਾਸੁ ॥
ਮਾਸਹੁ ਹੀ ਮਾਸੁ ਉਪਜੈ ਮਾਸਹੁ ਸਭੇ ਸਾਕੁ ॥
ਸਾਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝੀਐ ਤਾਂ ਕੇ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥
ਆਪਿ ਛੁਟੇ ਨਹ ਛੁਟੀਐ ਨਾਨਕ ਬਰਨਿ ਬਿਣਾਸੁ ॥੧॥

ਮ: ੧ ॥
ਮਾਸੁ ਮਾਸੁ ਕਰਿ ਮੂਰਖੁ ਝਗੜੇ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ ਜਾਣੈ ॥
ਕਉਣੁ ਮਾਸੁ ਕਉਣੁ ਸਾਗੁ ਕਹਾਵੈ ਕਿਸੁ ਮਹਿ ਪਾਪ ਸਮਾਣੇ ॥
ਗੌਡਾ ਮਾਰਿ ਹੋਮ ਜਗ ਕੀਏ ਦੇਵਤਿਆ ਕੀ ਬਾਣੇ ॥
ਮਾਸੁ ਛੋਡਿ ਬੈਸਿ ਨਕੁ ਪਕਵਹਿ ਰਾਤੀ ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ॥
ਛੁ ਕਰਿ ਲੋਕਾਂ ਨੋ ਦਿਖਲਾਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ ਸੂਝੈ ॥
ਨਾਨਕ ਅੰਧੇ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਕਹੈ ਨ ਕਹਿਆ ਸੂਝੈ ॥
ਅੰਧਾ ਸੋਇ ਜਿ ਅੰਪੁ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸੁ ਰਿਦੈ ਸਿ ਲੇਚਨ ਨਾਹੀ ॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਰਕਤੁ ਨਿਪੰਨੇ ਮਛੀ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਂਹੀ ॥
ਇਸੜੀ ਪੁਰਖੇ ਜਾਂ ਨਿਸਿ ਮੇਲਾ ਓਥੇ ਮੰਪੁ ਕਮਾਹੀ ॥
ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮੇ ਮਾਸਹੁ ਜੰਮੇ ਹਮ ਮਾਸੈ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ॥
ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਚਤੁਰੁ ਕਹਾਵੈ ਪਾਂਡੇ ॥
ਬਾਹਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਮੰਦਾ ਸੁਆਮੀ ਘਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਚੰਗੇਰਾ ॥
ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਮਾਸਹੁ ਹੋਏ ਜੀਇ ਲਈਆ ਵਾਸੇਰਾ ॥
ਅਭਖੁ ਭਖਹਿ ਭਖੁ ਤਜਿ ਛੋਡਹਿ ਅੰਪੁ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਕੇਰਾ ॥
ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮੇ ਮਾਸਹੁ ਜੰਮੇ ਹਮ ਮਾਸੈ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ॥
ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਚਤੁਰੁ ਕਹਾਵੈ ਪਾਂਡੇ ॥
ਮਾਸੁ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਸੁ ਕਤੇਬੀ ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਮਾਸੁ ਕਮਾਣਾ ॥
ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਵੀਆਹਿ ਸੁਹਾਵੈ ਓਥੇ ਮਾਸੁ ਸਮਾਣਾ ॥
ਇਸੜੀ ਪੁਰਖ ਨਿਪਜਹਿ ਮਾਸਹੁ ਪਾਤਸਾਹਿ ਸੁਲਤਾਨਾਂ ॥

ਜੇ ਉਦਿ ਦਿਸਹਿ ਨਰਕਿ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾ ਦਾਨੁ ਨ ਲੈਣਾ ॥
 ਦੇਂਦਾ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਲੈਂਦੇ ਦੇਖਹੁ ਏਹੁ ਧਿਛਣਾ ॥
 ਅਪਿ ਨ ਬੁਝੈ ਲੋਕ ਬੁਝਾਏ ਪਾਂਡੇ ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ॥
 ਪਾਂਡੇ ਤੂ ਜਾਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਥਹੁ ਮਾਸੁ ਉਪਿੰਨਾ ॥
 ਤੋਇਅਹੁ ਅੰਨੁ ਕਮਾਦੁ ਕਪਾਹਾ ਤੋਇਅਹੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਗੰਨਾ ॥
 ਤੋਆ ਆਖੇ ਹਉ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਹਛਾ ਤੋਐ ਬਹੁਤੁ ਬਿਕਾਰਾ ॥
 ਏਤੇ ਰਸ ਛੋਡਿ ਹੋਵੈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨਾਨਕੁ ਕਰੈ ਵਿਚਾਰਾ ॥੨॥

(ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਕੀ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੧੨੯੯-੧੦)

ਉਪਰੋਕਤ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਪੂਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਕ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦਾ ਸਾਰੰਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ

(੧) ਮਾਸ ਦੇ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਛੂ ਛੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਭਿਟ ਜਾਨਣੀ ਫਜ਼ੂਲ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਸਗਵਾਂ ਮਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮਾਸ (ਰਕਤ-ਬਿੰਦ) ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਮਾਸ ਦੇ ਹੀ ਹਨ।

(੨) ਮਾਂ ਦੀ ਕੁਖ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਣਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਸਰੀਰ-ਮੜੋਲੀ ਦੇ ਨਾਸ ਹੋਣ ਤਕ ਮਾਸ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਕਿਰਿਆ ਚਲਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਮਾਂ ਦਾ ਉਦਰ (ਜਿਥੇ ਨੌ ਮਹੀਨੇ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਵਾਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ), ਨਾਡੂਆ (ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਮੁਰਾਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ), ਮੰਮਾ (ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਣ ਲਈ), ਮੂੰਹ, ਜੀਭ ਆਦਿ। ਫਿਰ ਵੱਡੇ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਮਾਸ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਾਸ (ਧੀਆਂ, ਪੁੱਤਰ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਟਿਪਣੀ

ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਸ ਦਾ ਉਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਸ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਮਾਸ ਜੀਵਨ-ਕਿਰਿਆ ਚਲਾਣ ਲਈ ਸਾਧਨ (Instrument) ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ-ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਦੀ ਕੋਈ ਉਪਾਧੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਰਕਤ-ਬਿੰਦ, ਮਾਤਾ ਦਾ ਉਦਰ, ਨਾਡੂਆ, ਮੰਮਾ, ਮੂੰਹ, ਜੀਭ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਾਸ ਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਕੀ ਕੋਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ? ਸੋ ਸਲੋਕ ਦਾ ਤਾਤ-ਪਰਜ ਵੈਸ਼ਨਵੀ ਪਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਸ ਦੇ ਨਾਮ ਮਾਤਰ ਦੀ ਧਿਰਣਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਚਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਜਾਂ ਉਕਤੀਆਂ-ਜੁਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਸਦਕਾ ਹੁਕਮ ਬੁਝਣ ਨਾਲ ਜੀਵਨ-ਯਾਤਰਾ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਾਸ (ਸਰੀਰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੇ ਆਵਾ-ਗਵਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿਣ) ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

(੩) ਅਸਲੀ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਤੇ ਗੁਹਜ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਗੈਰ ਮਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਝਗੜਾ ਕਰਨਾ ਨਿਰੀ ਮੁਰਖਤਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਵਸਤੂ ਮਾਸ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਸਾਗ, ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਦੇ ਸੋਵਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਗੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਟਿਪਣੀ

ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾ ਮਾਸ ਨਿੰਦਤ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਸਾਗ। ਜੇ ਕੁਝ ਨਿੰਦਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਮਾਸ ਜਾਂ ਸਾਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜ਼ੋਰ-ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਅਯੋਗ-ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਰਤੋਂ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਲੋਭ-ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਜੋ ਪਾਪ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਵਤ ਅਤੇ ਲੁਟ-ਘਸੁਟ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸਾਗ, ਜੋ ਬੇਸ਼ਕ ਸਾਤਵਿਕ ਭੋਜਨ ਹੈ, ਵੀ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਧਿਰਣਤ ਅਤੇ ਨਿੰਦਤ ਹੈ।

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੁਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥ (੧੪੧)

ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰਧਨੁ ਲਿਆਵੈ ॥

ਸੁਭ ਦਾਰਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਲੁਟਾਵੈ ॥ (੬੫੯)

ਖੁਸਿ ਖੁਸਿ ਲੈਦਾ ਵਸਤੂ ਪਰਾਈ ॥

ਵੇਖੈ ਸੁਣੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲ ਖੁਦਾਈ ॥ (੧੦੨੦)

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਮਾਲੁ ਪੂਜੇ (ਜੋ ਭਾਵੇਂ ਸਾਤਵਿਕ ਭੋਜਨ

ਸੀ) ਇਸ ਲਈ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂ ਜੁ ਉਹ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਉਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਲੁਟ-ਘਸ਼ਟ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਧਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਲਾ-ਕਿਸ਼ਮਾਉਣੀ ਕੌਤਕ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਚੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਲਹੂ ਕੱਢ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਲਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਫੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋਰ-ਜੁਲਮ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਮ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਾਪ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਛੁਰਮਾਨ ਹੈ:

ਅਸੰਖ ਗਲਵਦਦ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ ॥

ਅਸੰਖ ਪਾਪੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥੧੯॥

(ਜਪੁਜੀ)

(੪) ਕੇਵਲ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਪਵਿਤਰ ਜਾਂ ਧਰਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਟਿਪਣੀ

ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਧਰਮੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਫੋਕਟ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕੀਤਿਆਂ ਜਾਂ ਕੁਝ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਬੜੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਢੂੰਘੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਲਈ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਧਰਮ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ।

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮੁ ॥

ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥ (੨੯੯)

ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਧਰਮ-ਕਰਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਹੈ। ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਵੈਰਾਗ, ਤਿਆਗ, ਸਦ-ਭਾਵਨਾ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਹਨ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਜੰਦ ਲਾੜੇ ਨਾਲ। ਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚੋਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਉਪਜਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਹੁਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰਿਆਂ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣਾ

ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਰਮੀ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸਰਬੋਤਮ ਕਰਮ ਨਾਲ ਹੋਵੇ। ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਹੁਰ ਇਹ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਵਿਖਾਵਾ ਤੇ ਪਰਪੰਚ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਫਰੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦਸੇ ਨਾਲ ਲਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਕਾਈ ਤੋਂ ਬਹੁਰ ਸਿਫਰੇ ਸਿਫਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰ ਕ੍ਰਿਆ ਬਿਰਥੇ ॥

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਕਰਮ ਕਮਾਣੇ ਇਹਿ ਓਰੈ ਮੁਸੈ ॥੧॥ ਰਹਸ਼ੀ॥

ਬਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਤਿਨ ਕਾ ਆਖੂ ਨ ਪਾਇਆ ॥

ਆਗੇ ਚਲਣੁ ਅਉਰੁ ਹੈ ਭਾਈ ਉਹਾ ਕਾਮਿ ਨ ਆਇਆ ॥੧॥

(ਗਊਤੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੨੯੬)

ਪਵਿਤਰਤਾ ਦਾ ਸੋਮਾ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੈ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣਾ ਮਨੁੱਖ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਕੁਚੀਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਜੇ ਕੋਈ ਰਕਤ-ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁਚੀਲ ਪੁਤਲਾ ਇਹ ਡੀੰਗ ਮਾਰੇ ਕਿ ਉਹ ਮੱਛੀ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਣ ਕਾਰਨ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਜਾਂ ਧਰਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੂੜਾਵਾ ਹੀ ਹੈ।

(੫) ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਾਸ-ਤਿਆਗੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪਾਈ ਬਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੈਣ ਲਈ ਗੈੱਡਾ ਆਦਿਕ ਜੀਵ ਮਾਰ ਕੇ ਹੋਮ ਜਗ ਕਰਨੇ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਤ-ਬਰਾਤੇ ਲੁਕ ਛੁਪ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੜੱਪ ਜਾਣਾ ਪਰਪੰਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ?

(੬) ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ, ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ, ਸਾਰੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਸਗਵਾਂ ਮਾਸ ਹੀ ਹਨ। ਜੇ ਮਾਸ ਮਾੜੀ ਵਸਤੂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾਸ ਦੇ ਪੁਰਲੇ ਅਵਸ਼ੇ਷ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੋਣਗੇ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦਾਨ 'ਤੇ ਪਲਣ ਵਾਲੇ ਟੁੱਕੜ-ਬੋਚ ਪਾਂਡੇ ਕਿਵੇਂ ਸਵਰਗ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

(੭) ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮੁੜ-ਮੂਲ ਪਾਣੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਲ ਵਿਚ ਜੀਵਨ-ਸਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲ ਸਲਾਹੁਣ-ਜੋਗ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਤੇ ਜਲ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਸਲਾਹੁਣ-ਜੋਗ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਨਿਰਥਾਰ ਮਾਤਰ

ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਚਸਕਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਸੇਵਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਗੋਰ ਪਰਫੁਲਤ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੀੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਗ ਦਾ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਦੇ ਚਸਕਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਆਸਿੱਤ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਕੋਈ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਨੁੱਖ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਵੈਸ਼ਨਵ ਪਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਮਾਸ ਦੇ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਭਿਟ ਜਾਣ ਦਾ ਭਰਮ ਨਿਵਿਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਪਾਂਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਮਨੌਤਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਾਸ-ਅਹਾਰੀ ਵੀਰਾਂ ਵਲੋਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤੋਂ ਸਰਾ-ਸਰ ਬੇਪਰਜੀ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਝ ਸਾਖੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਸ-ਅਹਾਰੀ ਵੀਰ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਆੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਮਹਾਰੇਂ ਜਿਹੜਾ ਰਹੱਸ ਉਘੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸਦਾ ਸਹੀ ਮੰਤਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੀ।

(੧) ਸ਼ਸਤਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ।

(੨) ਬੁੰਧਾਰ ਜਾਨਵਰਾਂ, ਸ਼ੇਰਾਂ, ਚੀਤਿਆਂ, ਰਿੱਛਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰਵਾਉਣਾ।

(੩) ਪੂਰਵ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਤਰ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਜਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋਏ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋਨਾਂ ਵਿਚ ਪਦੇ ਕੁਝ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਨਾ।

ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਰਣਿਤ ਤੱਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਤੱਬ ਉਘੜਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਰੁਣਾ-ਮੂਰਤੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਪਜ ਨਿਰਬਲ, ਰੋਗੀ ਅਤੇ ਫੱਟੜ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨ

ਉਸ ਦੀ ਦੁਆਂ-ਦਾਰੂ ਤੇ ਸੇਵਾ-ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਲੋਭ ਲਾਲਚ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਦਲੀਲ ਨੰਬਰ ੪

ਮਾਸ-ਅਹਾਰੀ ਵੀਰ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਇਕ ਦਲੀਲ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਨ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤਾਂ ਜੀਵ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਸ ਖਾਣ ਅਤੇ ਅੰਨ ਖਾਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਛਰਕ ਨਹੀਂ।

ਵਿਚਾਰ

ਜਗ ਢੂੰਘੀ ਦਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਛਰਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੇਤਨ ਜੀਵ (Active Life) ਅਤੇ

ਜੀਵਨ ਸਤਾ (Energy for Life) ਵਿਚ ਛਰਕ

ਸਾਰੀ ਉਤਪਤੀ ਨੂੰ ਮੌਤੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਸ਼੍ਰੀਣੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ। ਚੇਤਨ ਸ਼੍ਰੀਣੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ, ਪਸੂ ਅਤੇ ਪੰਛੀ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਨੋ-ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਵੇ। ਪਦਾਰਥ ਆਦਿ ਜੜ੍ਹ ਸ਼੍ਰੀਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਸ਼੍ਰੀਣੀਆਂ ਵਿਚ ਛਰਕ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈਂ।

ਜਗ ਹੋਰ ਸੂਖਮ ਦਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਉਤਪਤੀ ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ :

(ੳ) ਅੰਡਜ (ਅੰਡਿਆਂ ਦੁਆਰਾ)

(ਅ) ਜੇਰਜ (ਜੇਰ ਦੁਆਰਾ)

(ਇ) ਸੇਤਜ (ਗੰਦਗੀ ਦੁਆਰਾ)

(ਸ) ਉਤਭੁਜ (ਧਰਤੀ ਦੀ ਉਪਜ)

ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੀਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਈ ਉਤਪਤੀ ਅੰਦਰ ਜੀਵ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਜਾ ਹੈ, ਪਰ ਚੌਥੀ ਸ਼੍ਰੀਣੀ (ਉਤਭੁਜ) ਦੁਆਰਾ ਹੋਈ ਉਤਪਤੀ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੀਵਨ-ਤੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਤੱਤ ਵਿਚ ਬਜਾ ਛਰਕ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ ਥਾਵੋਂ ਅੰਨ-ਦਾਣੇ ਖਾਣ ਲਈ ਪੀਠੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਆਟਾ-ਚੱਕੀ ਜਾਂ ਫਲੈਰ-ਮਿੱਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਥੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ-ਵੱਡ ਕੇ ਖਾਣ ਲਈ ਮਾਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁੱਚੜ-ਖਾਨਾ (Slaughter House) ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿਚ ਚੇਤੇਨ-ਜੀਵ (Active Life) ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਨ ਦਾਣੇ ਵਿਚ ਜੀਵਨ-ਸਤਾ (Energy for Life)। ਅੰਨ-ਦਾਣਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਅਹਾਰ, ਭਾਵ ਰਿਜ਼ਕ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਧਾਤਾ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਰਵਿਰਤੀ ਵਿਚ ਨਿਰਵਿਰਤੀ

ਮਨੁੱਖ ਜਦੋਂ ਹੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁਖ ਚੌਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁੱਧ ਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੁੱਧ ਵਿਧਾਤਾ ਵਲੋਂ ਅਪੜਾਇਆ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਅਹਾਰ, ਭਾਵ ਰਿਜ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਕੀਟਾਣੂੰ ਹਨ। ਪਰ ਕੀ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਜੰਮਦਾ ਦੋਸ਼ੀ (Born Criminal) ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਹਰਿਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕੁਦਰਤੀ ਅਹਾਰ (ਰਿਜ਼ਕ) ਦੇ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਕੁਝ ਖਾਧੇ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਕਿਵੇਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਛੁਰਮਾਨ ਹੈ

ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਤੋਂ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹਾ॥
ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਤੋਂ ਜੰਤੁ ਉਪਾਹਾ॥੯॥ (੧੩੦)

ਵਿਧਾਤੇ ਨੇ ਰਿਜ਼ਕ ਅਪੜਾਇਆ ਹੈ ਖਾਣ ਲਈ। ਖਾਣਾ ਹੈ ਜੀਉਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਜੀਉਣਾ ਹੈ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਲਈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬੱਚਾ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਘਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਦੰਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕੁਝ ਖਾਣ ਲਈ। ਖਾਣਾ ਕੀ ਹੈ? ਕੁਦਰਤੀ ਅਹਾਰ, ਭਾਵ ਰਿਜ਼ਕ, ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਅਹਾਰ ਅਥਵਾ ਰਿਜ਼ਕ ਹੈ ਅੰਨ-ਭੋਜਨ :

ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇ ਹੋਇ ਅਨਾਵੂ॥
ਜਪੀਐ ਨਾਮੁ ਅਨ ਕੈ ਸਾਦਿ॥੧॥ ਰਗਥਾਇ॥ (੮੭੩)

ਸਿਖ ਧਰਮ ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਪਰਵਿਰਤੀ ਵੀ ਯੋਗ ਸੀਮਾ ਤਕ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ, ਇਸ (ਪਰਵਿਰਤੀ) ਵਿਚ ਖੱਚਤ

ਹੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ-ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਕਰਤੱਵ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਣਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ। ਅੰਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਕਰਮ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ-ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਮ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਛੁਰਮਾਨ ਹੈ:

ਅੰਨੈ ਬਚਰਿ ਜੇ ਨਰ ਹੋਵਹਿ ॥
ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਮਹਿ ਅਪਨੀ ਖੋਵਹਿ ॥੨॥
ਛੋਡਹਿ ਅੰਨੁ ਕਰਹਿ ਪਾਖੰਡ ॥
ਨਾ ਸੋਹਗਾਨਿ ਨਾ ਓਹਿ ਰੰਡ ॥੩॥ (੮੭੩)

ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੂਰੀ ਹੈ:

ਘਟਿ ਵਸਹਿ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਰਸਨਾ ਜਪੈ ਗੁਪਾਲ ॥
ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੀਐ ਤਿਸੁ ਦੇਹੀ ਕੋ ਪਾਲਿ ॥੨॥ (੧੪)

(ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ, ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੫੫੮)

ਪਰ ਦੇਹੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਆੜ ਲੈ ਕੇ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਵਿਚ ਖੱਚਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ ਲਈ ਜਾਂ ਸਰੀਰਕ-ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਅਧੀਨ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਕਰਨਾ ਪਰਵਿਰਤੀ ਵਿਚ ਖੱਚਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਅੰਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਕਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਸ-ਭੋਜਨ ਪਰਵਿਰਤੀ ਵਿਚ ਖੱਚਤ ਕਰਮ। ਦੋਵੇਂ ਅਤਿ-ਵਾਦੀ (Extremist) ਕਰਮ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਮ ਹਨ। ਪਰਵਿਰਤੀ ਵਿਚ ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਾ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ਨਿਰਮਲ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤੀ ਹੈ।

ਨਿਰਮਲ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤੀ

ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੁਕਾਰ ਪੰਜ ਪ੍ਰਬਲ ਮਾਨਸਕ ਜਸ਼ਬੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨਿਜੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹ ਯੋਗ ਸੀਮਾ ਤਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਅਮੇਲਕ ਦਾਤਿ ਸਿਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦੂਇ ਕਰਹੁ ਬਸੋਲੇ ਗੋਡਹੁ ਧਰਤੀ ਭਾਈ ॥

ਜਿਉਂ ਗੋਡਹੁ ਤਿਉ ਤੁਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਕਿਰਤੁ ਨ ਮੇਟਿਆ ਜਾਈ ॥੩॥

(ਬ੍ਰਾਂਤ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੧੨੧)

ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਯੋਗ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵਧ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕਾਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਣ, ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਸਕਿਆਂ ਵਿਚ ਖੱਚਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੋਭਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ ॥
ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਥਾਲੈ ॥

(ਨਾਮਕਲੀ ਮ: ੧ ਚਿੱਅਕਾਚ, ਪੰਨਾ ੯੩੨)

ਇਹ ਬੜਾ ਸੂਖਮ ਨੁਕਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਅੰਨੰਦ-ਮਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਵਿਕਾਰੀ, ਰੋਗੀ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵੈਦਕ ਵਿਚਾਰ-ਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਗ ਕੀ ਹੈ ? ਕਿਸੇ ਅਨਸਰ ਦਾ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਯੋਗ-ਮਾਤਰਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਜਾਣਾ; ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵ-ਪੂਰਨ ਅਨਸਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਮਾਦੇ ਦੀ ਯੋਗ-ਮਾਤਰਾ ਤਕ ਹੋਂਦ ਬੁਰਾਕ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਹੂ ਅਤੇ ਵੀਰਜ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਯੋਗ-ਮਾਤਰਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਜਾਣਾ ਇਕ ਰੋਗ ਹੈ।

ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ-ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਵਿਧਾਤਾ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੇ ਰਿਜਕ, ਭਾਵ ਅੰਨ-ਭੋਜਨ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਮਨੁੱਖ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਪਰ ਚਸਕਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਵਿਚ ਖੱਚਤ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖੱਚਤ ਹੋ ਕੇ ਖੀਨ ਕੀਤੀ ਸਰੀਰਕ ਸਤਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸਤਾ ਉਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਨਾ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਅਧੋਗਤੀ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਨ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਸੂਤਕ

ਮਾਸ-ਅਹਾਰ ਦੇ ਹਠ-ਧਰਮੀਆਂ ਵਾਂਗ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਸੂਤਕ-ਪਾਤਰ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਭੋਲੀ ਭਾਲੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਖੈਡਲ ਪਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ੧੯ਵੇਂ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਇਸ ਭੁਾਂਤੀ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰ ਕੇ ਯੋਗ ਸੇਧ ਬਖਸ਼ੀ। ਸਲੋਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥

ਜੇਕਰਿ ਸੂਤਕੁ ਮੰਨੀਐ ਸਭ ਤੇ ਸੂਤਕੁ ਹੋਇ ॥
ਗੋਗੇ ਅਤੇ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀੜਾ ਹੋਇ ॥
ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥
ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜੀਉਂ ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿਆ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਸੂਤਕੁ ਕਿਉਕਰਿ ਰਖੀਐ ਸੂਤਕੁ ਪਵੈ ਰਸੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਸੂਤਕੁ ਏਵ ਨ ਉਤਰੈ ਗਿਆਨੁ ਉਤਾਰੇ ਧੋਇ ॥੧॥

ਮ: ੧ ॥

ਮਨ ਕਾ ਸੂਤਕੁ ਲੋਭੁ ਹੈ ਜਿਹਵਾ ਸੂਤਕੁ ਕੂੜੁ ॥
ਅਥੀ ਸੂਤਕੁ ਵੇਖਣਾ ਪਰ ਕ੍ਰਿਆ ਪਰ ਧਨ ਰੂਪੁ ॥
ਕੰਨੀ ਸੂਤਕੁ ਕੰਨਿ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਹੰਸਾ ਆਦਮੀ ਬਧੇ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਹਿ ॥੨॥

ਮ: ੧ ॥

ਸਭੋ ਸੂਤਕੁ ਭਰਮੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ ॥
ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਭਾਣੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥
ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤੁ ਹੈ ਦਿਤੇਨੁ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਿਆ ਤਿਨਾ ਸੂਤਕੁ ਨਾਹਿ ॥੩॥

ਉਪਰੋਕਤ ਸਲੋਕ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਬਾਹਮਣ ਵਲੋਂ ਪਰਚਾਰੀ ਗਈ ਸੂਤਕ ਦੀ ਥੀਉਗੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਨੁਕਤਾ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸੂਤਕ ਦੀ ਇਸ ਥੀਉਗੀ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਅੰਨ-ਭੋਜਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਾਪ ਅਤੇ ਅਪਵਿਤਰਤਾ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਵੀਂ ਤੁਕ ਵਿਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਤਕ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਅਗਲੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਉਤੰਤਰ ਹੈ ਕਿ ਸੂਤਕ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਲੋਕ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਿਮੜੇ ਸੂਤਕ ਦਾ ਸਹੀ ਸਤ੍ਤੁਪ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਲਈ ਲੋਭ ਸੂਤਕ ਹੈ, ਜੀਭ ਲਈ ਕੂੜੇ ਬੋਲਣਾ, ਅੱਖਾਂ ਲਈ ਪਰਾਇਆ ਰੂਪ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਲਈ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ ਚੁਗਲੀ ਸੁਣਨੀ ਸੂਤਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤ ਦੇ ਸੂਤਕ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਆ ਮਨੁੱਖ ਜਮ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ।

ਸਲੋਕ ਦੀਆਂ ਅੰਤਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਤੱਤ-ਸਾਰ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਮਣ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਸਾਰਾ ਸੂਤਕ-ਸਿਧਾਂਤ ਭਰਮ-ਜਾਲ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਦਵੈਤ-ਮਾਰਗ ਹੈ। ਆਉਣਾ, ਜਾਣਾ, ਜੰਮਣਾ, ਮਰਨਾ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਅੰਨ-ਦਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਭੋਜਨ ਪਵਿਤਰ ਪਕਵਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਜਕ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਰਾਜਕ-ਰਹੀਮ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭੁੰਚਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਲੋਂ ਦਿਤੀ ਗਈ ਅਨ-ਭੋਜਨ-ਮਈ ਰਿਜਕ ਭੁੰਚਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਮਾਸ ਸੇਵਨ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਸੇ ਦੀ ਸਰਾਸਰ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।

ਜੀਵਨ-ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਭਗਤ-ਜਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਸਾਤਵਿਕ ਖਾਧ ਖੁਰਾਕ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਮੰਗੇ, ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ

ਖੁਖੇ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ਯਹ ਮਾਲਾ ਅਪਨੀ ਲੀਜੈ ॥
 ਹਉ ਮਾਂਗਉ ਸੰਤਨ ਰੇਨਾ ॥ ਮੈ ਨਾਹੀ ਕਿਸੀ ਕਾ ਦੇਨਾ ॥੧॥
 ਮਾਧਉ ਕੈਸੀ ਬਨੈ ਤੁਮ ਸੰਗੇ ॥
 ਆਪਿ ਨ ਦੇਹੁ ਤ ਲੇਵਉ ਮੰਗੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਦੁਇ ਸੇਰ ਮਾਂਗਉ ਚੁਨਾ ॥ ਪਾਉ ਘੀਉ ਸੰਗਿ ਲੁਨਾ ॥
 ਆਧ ਸੇਰੁ ਮਾਂਗਉ ਦਾਲੇ ॥ ਮੈ ਕਉ ਦੋਨਉ ਵਖਤ ਜਿਵਾਲੇ ॥੨॥
 ਖਾਟ ਮਾਂਗਉ ਚੁਉਪਾਈ ॥ ਸਿਰਹਾਨਾ ਅਫਰ ਤੁਲਾਈ ॥
 ਉਪਰ ਕਉ ਮਾਂਗਉ ਖੌਧਾ ॥ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰੈ ਜਨੁ ਬੌਧਾ ॥੩॥
 ਮੈ ਨਾਹੀ ਕੀਤਾ ਲੱਥੁ ॥ ਇਕੁ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਮੈ ਫੱਥੁ ॥
 ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥
 ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਤਉ ਹਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥੪॥੧੧॥

(ਸੋਗਠਿ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੬੪੬)

ਗੀਪਾਲ ਤੇਰਾ ਆਰਤਾ ॥
 ਜੋ ਜਨੁ ਤੁਮਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰੰਤੇ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰਤਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਦਾਲਿ ਸੀਧਾ ਮਾਗਉ ਘੀਉ ॥ ਹਮਰਾ ਖੁਸੀ ਕਰੇ ਨਿਤ ਜੀਉ ॥
 ਪਨੀਆ ਛਾਦਨੁ ਨੀਕਾ ॥ ਅਨਾਜੁ ਮਗਉ ਸਤ ਸੀ ਕਾ ॥੨॥
 ਰਾਉ ਭੈਸ ਮਗਉ ਲਾਵੇਰੀ ॥ ਇਕ ਤਜਨਿ ਤੁਗੀ ਚੰਗੇਰੀ ॥
 ਘਰ ਕੀ ਗੀਗਨਿ ਚੰਗੀ ॥ ਜਨੁ ਧੰਨਾ ਲੇਵੈ ਮੰਗੀ ॥੨॥੪॥

(ਧਨਾਸਰੀ ਧੰਨਾ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੬੪੫)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੀ ਗੈਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਅੰਨ-ਭੋਜਨ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਕਦਾਚਿਤ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਹੈ।

ਅੰਨ-ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਮਾਸ-ਭੋਜਨ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਛਾਬੇ ਵਿਚ ਤੇਲਣਾ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸੂਖਮ ਫਰਕ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਪੇਸ਼ ਹਨ

(ਅ) ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ—ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ

ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਕੇਸ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਹਨ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਜਾਣ ਕੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ, ਅਥਵਾ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਸਿਖ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਕੰਘਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੈ:

ਕੰਘਾ ਦੋਨੋਂ ਫਕਤ ਕਰ ਪਾਗ ਚੁਨੇ ਕਰ ਬਾਧਈ ॥

ਦਾਤਨ ਨੀਤ ਕਰ ਨਾ ਦੁਖ ਪਾਏ ਲਾਲ ਜੀ ॥

ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਕੰਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਚੁਕੇ ਕੇਸ ਸੀਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ ਕੰਘੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਫੈਸ਼ਨ-ਅਧੀਨ ਕੈਂਚੀ, ਉਸਤਰੇ, ਬਲੇਡ ਨਾਲ ਕੇਸ ਲਹਾਊਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਰਸਦੇਹ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਕੇਸ ਉਤਰਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਕੇਸਾਂ ਤੇ ਕੰਘਾ ਫੇਰਨਾ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਕਰਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ 'ਤੇ ਉਸਤਰਾ ਜਾਂ ਕੈਂਚੀ ਆਦਿ ਫੇਰਨਾ ਪਤਿਤ-ਕਰਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕਰੜੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ—ਇਕ ਰਹਿਤ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਹੁਕਮਨ ਮਨਾਹੀ ਹੈ; ਭਾਵੇਂ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਉਤਰਨਾ ਦੋਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਨਿਜ-ਨਾਰੀ ਦਾ ਸੰਗ—ਪਰ-ਨਾਰੀ ਦਾ ਸੰਗ

ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਗਿਹਸਤ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ

ਸਾਹਿਬਾਨ ਗਿ੍ਹਸਤੀ ਹੋਏ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਪਾਵਣ
ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ “ਅੰਤ ਈਮਾਨ ਹੈ”। ਪਰ ਗੁਰਸਿਖ ਗਿ੍ਹਸਤੀ ਲਈ ਗੁਰਮਤਿ
ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ

ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ-ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ ॥੮॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੬)

ਪਰ-ਨਾਰੀ ਦਾ ਸੰਗ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪਤਿਤ ਕਰਮ ਗਰਦਾਨਿਆ ਗਿਆ
ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ।

ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸੰਗ ਨੇਹੁ ਤੁਮ ਨਿਤ ਬਢੈਯਹੁ ॥

ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲਿ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜੈਯਹੁ ॥੫੧॥

(ਗੁਪ ਕੁਮਾਰ ਪ੍ਰਥਾਏ, ਪਾ: ੧੦)

ਪਰ ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਵਣਿ ਜਾਹਿ ਸੇਈ ਤਾਲਾਜੀਆਹਿ ॥੮॥

(ਭੁਨਹੇ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੩੬੨)

ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੱਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਨੋਜ਼ਿ ਨ ਜਾਵੈ ॥੮॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੬)

ਪਰ ਬੇਟੀ ਕੋ ਬੇਟੀ ਜਾਨੈ ॥ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਮਾਤ ਬਖਾਨੈ ॥

ਅਪਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇ ਹਿਤ ਹੋਈ ॥ ਰਹਤਵਾਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸੋਈ ॥
(ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਗੜਿਆ ਤਿਗੜਿਆ ਪਰ-ਤ੍ਰਿਆ-ਗਾਮੀ ਵਿਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ
ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ ਠੀਕ ਸਿਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਹੁਜਤ
ਕਰੇ ਕਿ ਗਿ੍ਹਸਤੀ ਵੀ ਭੋਗੀ ਹੈ ਤੇ ਪਰ-ਨਾਰੀ-ਗਾਮੀ ਵੀ ਭੋਗੀ ਹੈ ਤੇ ਏਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਡੰਡਾ ਪਟਾਕ ਉਸਦੇ
ਸਿਰ ਵਿਚ ਵਜਦਾ ਹੈ:

ਗੁਪਤੁ ਕਰਤਾ ਸੰਗਿ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਭਹਕਾਵਦੇ ਮਨੁਖਾਇ ॥

ਸਿਸਾਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਬਿਖੈ ਭੁਗਹਿ ਤਪਤ ਬੰਮ ਗਲਿ ਲਾਇ ॥੧॥

ਰੇ ਨਰ ਕਾਹਿ ਪਰ ਗਿ੍ਹਹਿ ਜਾਹਿ ॥

ਕੁਚਿਲ ਕਠੋਰ ਕਾਮਿ ਗਰਧਤ ਤੁਮ ਨਹੀਂ ਸੁਨਿਓ ਧਰਮਰਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੦੦੯)

ਜੈਸਾ ਸੰਗੁ ਬਿਸੀਅਰਿ ਸਿਉ ਹੈ ਰੇ ਤੈਸੋ ਹੀ ਇਹੁ ਪਰ ਗਿ੍ਹਹੁ ॥

(ਆਸ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੬੦੩)

ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗਿ੍ਹਸਤ-ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਦੀ
ਵਿਧੀ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਹੈ, ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ
ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਪਰ-ਨਾਰੀ ਦਾ ਸੰਗ ਮਨੁੱਖੀ
ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਪਾਪ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ
ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਭੋਗ-ਕਿਰਿਆ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਅਵੱਸ਼ ਹੈ।

ਜੋ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਫਰਕ ਕੰਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਉਤਰਨ ਵਿਚ
ਅਤੇ ਕੈਂਚੀ ਉਸਤਰੇ ਨਾਲ ਉਤਾਰਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਫਰਕ ਨਿਜ-ਨਾਰੀ
ਦੇ ਸੰਗ ਅਤੇ ਪਰ-ਨਾਰੀ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਫਰਕ ਅੰਨ-ਭੋਜਨ ਅਤੇ
ਮਾਸ-ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵਿਕਾਰ।
ਅੰਨ-ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਮਾਸ-ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਠੋਸ
ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਹਠ-ਧਰਮੀ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਕਿਸੇ
ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਨਿਗਰ ਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਹੋਵੇ,
ਬਿਬੇਕ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਪਰ ਇਹ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਨ-ਭੋਜਨ
ਤੇ ਮਾਸ-ਭੋਜਨ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਛਾਬੇ ਤੋਲਣਾ ਅੱਨਿਆਂ
ਹੈ। ਪਰ ਨਿਗਰ ਤੇ ਢੁਕਵੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ
ਨਿਰਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤਸਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਜਿਥੇ ਅੰਨ-ਭੋਜਨ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ
ਮਾਸ-ਭੋਜਨ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਖੇਧੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ
ਇਕੋ ਥਾਵੇਂ ਵਰਣਨ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ
ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਰਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਮੰਨਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇ
ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਬਲੇ ਅੰਕਿਤ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ
ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

ਕਬੀਰ ਖੂਬ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੋਨੁ ॥

ਹੋਰਾ ਰੋਟੀ ਕਚਰੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ॥੧੮੮॥

ਹੋਰਾ—ਮਾਸ

(ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੩੭੪)

ਦਲੀਲ ਨੰਬਰ ੫

ਇਕ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਬਹਾਦਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ?

ਵਿਚਾਰ

ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਜਾਂ ਨਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਬਹਾਦਰੀ ਇਕ ਮਾਨਸਕ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ, ਜੋ ਸ੍ਰੈ-ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ। ਜ਼ਾਲਮ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਹਾਦਰ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਆਦਰਸ਼ ਅਧੀਨ ਸ੍ਰੈ-ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਸਦਾ ਤੱਤਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਾਲਮ-ਮੁਗਲ ਛੌਜਾਂ ਵਿਚੁਪ ਪਰਮ-ਯੁਧ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਖਾਲਸਾ ਛੌਜਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਗੌਰਵ-ਮਈ ਵਰਣਨ ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਮ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਧਰ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਛੌਜ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਦੰਬਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਗਿਲੜੇ ਸਨ ਤੇ ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਛੌਜ ਵਿਚ ਮੁੱਠ ਮੁੱਠ ਛੌਲੇ ਖਾ ਕੇ ਉਦਰ-ਪੂਰਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਬਲੇ ਪਤਲੇ ਪਰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਬੀਰ-ਬਹਾਦਰ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਿਰ-ਸਦਕੇ ਮੁਗਲ ਛੌਜਾਂ ਦੇ ਡਕੇ ਛੁੜਾ ਦਿਤੇ।

ਜੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਮਾਸ ਖਾਣ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਖਾਲਸਾ ਛੌਜਾਂ ਮੁਗਲ ਛੌਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਕਦਾਚਿਤ ਠਹਿਰ ਨਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਪਰ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਭੇਤ ਆਤਮਾ ਦੇ ਬਲਵਾਨ ਹੋਣ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਬਲਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਆਪਾ ਚੀਨ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਨਿਵਾਰ ਕੇ।

ਮਾੜੇ ਉੱਤੇ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਸ਼ੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਤਾਂ ਓਦੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਾਹ ਕਿਸੇ ਤਕੜੇ ਨਾਲ ਪਵੇ। ਵਿਚਾਰੇ ਤਿੱਤਰਾਂ, ਬਟੇਰਿਆਂ, ਮੁਰਗਿਆਂ ਤੇ ਬਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਹਾਸੋ-ਹੀਣਾ ਕਰਤਵੁੰਦੇ ਹੈ।

ਅਸਲੀਅਤ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਨਿਤਾਣੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ 'ਤੇ ਜੋਰ-ਜਬਰ ਕਰ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨਿਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਕਾਇਰਤਾ ਪਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਰਨ ਲਈ ਪਸੂ-ਪੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਝਟਕਈ ਫੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਰਨ ਲਗਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀਣਤਾ ਤੇ ਬੇਬਸੀ ਦੇ ਭਾਵ

ਹਾਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਅਜਿਹੀ ਹੀਣਤਾ ਭਰੀ ਮਾਨਸਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮੋਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਬਹਾਦਰੀ ਕਿਵੇਂ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਮੰਨੀ-ਪੰਮੰਨੀ ਕਹਾਵਤ ਹੈ—‘ਜੈਸਾ ਅੰਨ ਤੈਸਾ ਮਨ’। ਡਰਪੋਕ ਅਤੇ ਹੀਣੇ-ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਹੀਣਤਾ ਹੀ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ।

ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਝਰੇਖੇ ਚੋਂ ਦੇਖਿਆਂ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੀ ਸਹੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲੀ ਸੂਰਮਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਦੇ ਤੁਛੈਲ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਨਿਕਲ ਚੁਕਾ ਹੋਵੇ।

ਜਾ ਕਉ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗੇ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸੋ ਕਹੀਐ ਹੈ ਸੂਰਾ ॥ (੬੯੦)

ਇਸ ਪਦ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਸਲੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਅਤੇ ਅੱਖੋਤੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਵੀ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੁ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟਪਲਾ ਜਾਂ ਤੈਖਲਾ ਨਾ ਲਗੇ

ਸੂਰੇ ਏਹਿ ਨ ਆਖਿਆਹਿ ਅੰਹਕਾਰਿ ਮਰਹਿ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ॥

ਅੰਧੇ ਆਧੁ ਨ ਪਛਾਣਨੀ ਦੂਜੇ ਪਚਿ ਜਾਵਹਿ ॥

ਅਤਿ ਕਰੋਧਿ ਸਿਉ ਲੂੜਦੇ ਅਗੈ ਪਿਛੈ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ॥

ਹਰਿ ਜੀਉ ਅੰਹਕਾਰੁ ਨ ਭਾਵਈ ਵੇਦ ਕੂਕਿ ਸੁਣਾਵਹਿ ॥

ਅੰਹਕਾਰਿ ਮੁਏ ਸੇ ਵਿਗਤੀ ਗਏ ਮਰਿ ਜਨਮਹਿ ਫਿਰਿ ਆਵਹਿ ॥੯॥

(ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੧੦੯੯)

ਸੂਰਮੇ ਦੀ ਪਰਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੀਨ-ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਤਕ ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ :

ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਜਾਨੀਐ ਜੁ ਲੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥ (੧੧੦੫)

ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀਨਾਂ, ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ, ਭਾਵ ਬੇ-ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਮਸੂਮ ਪਸੂ-ਪੰਡੀਆਂ ਉਤੇ ਜੋਰ-ਜੂਲਮ ਢਾਹ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ ਲਈ, ਜਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖੀਨ ਹੋਈ ਸਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੂਨ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੀ ਫੜ, ਅਕਲ ਦਾ ਦਿਵਾਲਾ-ਪਣ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹੈ ਕੀ ?

ਦਲੀਲ ਨੰਬਰ ੬

ਮਾਸ ਇਕ ਤਾਕਤ-ਵਰ ਭੋਜਨ ਹੈ,
ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਰਿਸਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਵਿਚਾਰ

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮਾਸ ਦੀ ਭੋਜਨਾਤਮਿਕ ਮਹੱਤਤਾ (Food Value) ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਵਾਂ ਵੰਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਵਿਚ ਏ-ਕਲਾਸ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਤਾਕਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਈ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਭੋਜਨ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਖਾਣ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਸੂਡਿਆਂ, ਪਾਚਨ-ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਮੂਨ ਦੇ ਦੁਬਾਅ (Blood Pressure) ਤੇ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਚੋਂ ਉਘੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਰਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਟੂਕ ਮਾਤਰ ਹੋਠਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ।

ਡਾ: ਜੋਜ਼ਫ ਸਿਲਿਡ ਫੌਲਡ ਲਿਖਦੇ ਹਨ

“ਮਾਸ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਮੁਰਾਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਭਰੀਦਰ, ਤਪਦਿਕ ਆਦਿ ਕਈ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਦੱਦੀ ਸਦੀ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਹੈ।”

ਡਾ: ਡਬਲਯੂ. ਐਚ. ਐਲ. ਚੇਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ

“ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਸਿਰ-ਦਰਦ, ਕਬਜ਼ਾ, ਦਿਲ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਨਾ-ਤਾਕਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।”

ਭਰੀਦਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾ: ਵੈਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਪੰਝੀ ਕਰੋੜ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਵੇਲਜ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਤੌਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਹੈ।

ਪਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਵਾਂ ਆਏ ਦਿਨ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਜ ਨਿਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਰਿਸਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਕਮਜ਼ੂਰ ਹਨ। ਸਗੋਂ ਸਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇਖਣ

ਚਾਖਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਮੇਟੇ ਤਾਜ਼ੇ ਨਜ਼ਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅੰਖਿਆਈ ਝੱਲਣ ਦਾ ਹੈਸਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਰੀਰਕ ਅਰੋਗਤਾ ਵਾਸਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਅਪਣਾਉਣਾ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਨਿਰਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਇਹ ਮੜੋਲਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ। ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ “ਇਹ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਮੜੋਲੀ, ਸਮੇਤ ਇਸ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਆਤਮਾ ਦੇ”। ਇਹ ‘ਆਤਮਾ’ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲਾ ਸਰਬੋਤਮ ਅੰਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹੋਦ ਹੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਸੋ ਜਿਥੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰਿਸਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਰਖਣ ਦੀ ਅਵੱਸ਼ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਬਲਵਾਨ ਰਖਣਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਖੁਰਾਕ ਉਹੋ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਇਸ ਸਰੀਰ-ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ‘ਆਤਮਾ’ ਬਲਵਾਨ ਹੋਵੇ।

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਗਿਆਨ ਪੰਜ-ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ-ਮੜੋਲੀ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਾਲੋਂ ਸੁਝਾਇਆ ਗਿਆ ਭੋਜਨ ਪੰਜ-ਭੂਤਕ-ਸਰੀਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੋਵੇ। ਮਾਸ-ਭੋਜਨ ਲਈ ਜੀਵ-ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ-ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖੀ ਆਤਮਾ ਦੀਇਆ ਦੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਹੋ ਕੇ ਨਿਤਾਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਬਲ ਆਤਮਾ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਰਿਸਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਿਕੰਮਾ ਤੇ ਨਿਕਾਰਾ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਸ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਗਣਿਆਂ ਤੋਂ ਹੋ ਸੇਧ ਲੈਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੁਅਰੁ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥

ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥

(M: ੧, ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ ੧੪੧)

‘ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ’ ਤੋਂ ਭਾਵ ‘ਪਰਾਈ ਮਲਕੀਅਤ’ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਾਈ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਧੀਂਗੇ ਜੋਗੀ ਹੜੱਪ ਕਰਨਾ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਹੈ। ਤਿਆਵਤ ਅਤੇ ਲੁਟ-ਘਸ਼ਟ ਦੇ ਧਨ ਨਾਲ ਪਾਪਤ ਕੀਤੇ ਪਦਾਰਥ ਪੰਜ-ਭੂਤਕ-ਸਰੀਰ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੋਣ, ਪਰ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ‘ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ’ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੈ।

ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੀ ਕੋਪਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨਾਲੋਂ ਮਲਕ ਭਾਗੇ ਦਾ ਪਕਵਾਨ
 ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਵਧੇਰੇ ਸੁਆਦਿਸ਼ਟ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ-ਕਰਣ ਸੀ, ਪਰ ਧਰਮ ਦੇ ਹਾਦੀ
 ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਸੁਕ੍ਰਿਤ-ਕਰਣੀ ਦੇ ਕੋਪਰੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਮਾਹਲ-ਪੂਜ਼ਿਆਂ
 ਦੇ ਪਕਵਾਨ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ
 ਵੱਖ ਮੁਠੀਆਂ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਇਕ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਕੱਢਣ
 ਦਾ ਕਲਾ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾਇਣੀ ਕੌਤਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਰਤਾਇਆ। ਕਿਡੀ ਅਜਥ ਖੇਡ ਹੈ
 ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇੜ ਨਾਲ ਅੱਜ ਗੁਰੂ-ਨਾਨਕ-ਨਾਮ-ਲੇਵਾ ਦੁੱਧ ਛਡ ਕੇ ਝੂਨ ਪੀਣ
 ਦਾ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਅ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲੁਟ-ਯਸੁਟ ਕਰਨੀ 'ਹੱਕ ਪਰਾਇਆ' ਮਾਰਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ
 ਲੁਟ-ਯਸੁਟ ਕਰਨੀ ਝੂਨ ਪੀਣ ਤੁਲ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਸ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਚਸਕੇ
 ਜਾਂ ਤਾਕਤ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਲਾਲਚ-ਅਧੀਨ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਜੀਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਉਤੇ
 ਛਾਪਾ ਮਾਰਨਾ ਕਿਥੋਂ ਦਾ ਸਾਉਪੁਣਾ ਹੈ? 'ਹੱਕ ਪਰਾਇਆ' ਹੜੱਪ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ
 ਮੁਰਦਾਰ ਖਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਵਲੋਂ ਹਾਮੀ ਭਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਰਖਣੀ ਆਪਣੇ
 ਆਪ ਨਾਲ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਧੋਖਾ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ :

ਖਸਮੁ ਪਛਾਨਿ ਤਰਸ ਕਰਿ ਜੀਅ ਮਹਿ, ਮਾਰਿ ਮਣੀ ਕਰਿ ਫੀਕੀ ॥ (੪੯੦)

ਕਿਰਤਿ ਵਿਰਤਿ ਕਰਿ ਧਰਮ ਦੀ ਖਟਿ ਖਵਾਲਣੁ ਭਾਇ ਕਰੇਹੀ ॥

(ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧, ਪਉੜੀ ੩)

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥ (੧੨੪੫)

○